

RAZORI

LIST ZA ODRASLO MLADINO

5

K SLIKI ZGORAJ

*2. deška meščanska šola
kralja Aleksandra I.
v Mariboru*

1936 - 1937

KOROŠKI MOTIV

VSEBINA

Povest o krojaču 129. — Ing. Lupša Ferdo: V prašumah na Malajskem polotoku 130. — Dr. Fr. Mišič: O koroški zimi 133. — Pavel Kunaver: Večernica 136. — Viktor Pirnat: Volka so streljali . . . 138. — Jože Župančič: Na Blokah smučajo že 700 let 140. — Kapus: Šah 142. — P. Kunaver: Kralj Lear 144. — Dr. Fran Mišič: Palček naš zimski pevec 146. — Jos. Brinar: Pavliha in njegove vesele pustolovščine 148. — Dr. Pavel Brežnik: Poti čez Rokavski preliv 152. — MLADI PIŠEJO: Glavan Jože: Na Golico 154: Trotošek Karel: Dušanovo Skoplje 156; Kač Ivan: Nekaj zanimivosti iz Savinjske doline 158. — DROBIŽ: Dr. P. B.: Prenovljena Perzija 158; Pakt večnega prijateljstva med Bolgarijo in Jugoslavijo.

K naslovni sliki I. ovojne strani:

Po letošnjem novem letu so pričeli pouk v najlepšem šolskem poslopju naše banovine, v 2. deški meščanski in deklški osnovni šoli v Mariboru.

Strahovite poplave v Ameriki.

V poslednjih tednih so divjale v U. S. A. strahovite poplave. Reki Mississippi in Ohio sta podirali najogromnejše jezove. Število mrtvih še danes ni ugotovljeno. Preko milijon ljudi je brez strehe. Škoda je neprecenljiva.

RAZORI

LIST ZA ODRASLO MLADINO
V. LETNIK 1936 - 1937

Ko so Turki vdli na Koroško, je Turek udaril po kipu Matere božje in se je po čudežnem naključju pokazala kri. Nato so vsi Turki zbežali. (Legenda iz Št. Janža.)

POVEST O KROJAČU

V vlažnem kletnem stanovanju je sedel reven krojač s svojo ženo. Žalostno je ogledoval prazne stene, zakaj skoraj vse, kar je imel pohištva, je prodal, da si je lahko kupil kruha.

»Ti, Peter,« se nenadoma domisli žena, »pod streho je še zaboj s cunjami. Mogoče bi se še v njem kaj dobilo.«

Brez upa se je dvignil krojač in šel pod streho. Po dolgem trudu je odprl zaboj — in glej, iz njega je zrastle čudna postava, zavita v cunje. Krojač se je tako prestrašil, da se je skril v kot pod tramovje. Razprl je oči ter jecljaje zašepetal: »Kdo si?«

»Kdo? Tvoja revščina sem!« se je oglasila postava s suhim glasom. »Saj me poznaš.«

»Za božjo voljo, ali me res ne boš nikoli zapustila?« jo je rotil krojač, ki se je nekoliko opogumil.

»Bi te, ali s to cunjasto obleko ne smem na cesto.«

»Kaj naj pa storim?«

»Naredi mi novo obleko, potem bom odšla. Pa že pri prvi meri mi mora biti obleka prav, ker ne maram pomerjanja.«

»Velja!« je vzkliknil zadovoljno krojač. Izvlekel je meter in svinčnik pa natanko meril in ogledoval. »Obleka bo že jutri zvečer na tebi. Kakor vlita bo.«

Ko je krojač pripovedoval o tem čudežnem dogodku svoji ženi, je dejala ta, da bodo pač morali še zadnje, kar imajo, prodati, da si kupijo vse potrebno za obleko.

Res je krojač prodal še posteljische.

Prihodnji večer je prišel krojač točno ob napovedani uri pod streho in prinesel s seboj obleko. Poizkusila sta — toda obleka je bila pretesna: revščina je ponoči spet — zrasla ...

ING. LUPŠA FERDO:

V PRAŠUMAH NA MALAJSKEM POL- OTOKU

5. PRVA NOČ V DRUŽBI SEMANGOV.

Ob gozdnem potoku, v sencah velikega prašumskega drevja, je bilo taborišče divjakov. Devet priprostih zavetišč, kritih s pol ovenelim listjem, je stalo v krogu. Na bambusovih ležiščih je sedelo nekaj golih moških. Že prvi pogled v obraze teh ljudi me je uveril, da smo imeli pred seboj iznenadeno in prestrašeno skupino Semangov, ki smo jo iskali. To so bili morda zadnji ostanki neke veje čudnih malajskih negritov.

Malajec Mat je sedaj stopil v ospredje kot posredovalec in prevajalec. Ker je že večkrat bil v stikih s prašumskimi divjaki tega plemena, je povsem dobro in tudi uspešno nastopal.

Semangi so bojazljivo odgovarjali. Z majhnimi darilci, s tobakom, steklenimi biseri, noži in drugimi malenkostmi smo jih kmalu pridobili, da se je razvil daljši razgovor. Ko pa sem končno izrazil željo, da bomo ostali čez noč, morda tudi nekaj dni pri njih, tedaj sem opazil, da jim naša navzočnost ni bila posebno ljuba. Nikdo pa se ni upal ugovarjati. Končno je njih poglavar Lamo ukazal, da nam tekom poldneva nekaj mož pomaga pri zgradbi zavetišč, ki naj bi bila podobna njihovim. Svojega običajnega šatora takrat namera nisem postavil.

Nastopila je noč, lepa, mirna, veličastna, prva noč med divjaki malajske prašume. Nobena sapica ni pihljala. Iz džungle sem se je slišala večerna pesem neke nočne ptice. Tisočeri moskiti so nas nadlegovali. Letajoči psi so švigali nad taboriščem in cvilili po krošnjah dreves. Ob zavetišču Semangov so goreli ognji, pri katerih je sedelo staro in mlado. Na vsakem ognjišču se je v bambusovih ceveh dušil riž in pekli razni divji gomolji, ki so jih gole kodrove žene izkopale nekje v džungli.

Lepo je bilo doživetje. To je bila čudna mešana družba: divji Semangi, Malajec, malajsko-siamski mešanci, Siamec in Evropejec-Jugoslovan.

Malajec Mat je kmalu postal v naši mešani družbi glavna oseba, krog katere se je vse sukalo. Bil je prevajalec našega razgovora iz siamskega v ugojezik in obratno. Brez njega bi razvoj obojestranskega zblížanja in spoznanja ne bil mogoč.

Poglavar Lamo je načeljeval devetim družinam z dvajsetosmimi člani. Njegovi ljudje, pravi sinovi te prirode, so bili zvečer že zelo prijazni in radovedni, nekako otroški. Hitro so se privadili naši družbi, niso več kazali nobenega strahu pred nami. Povpraševali so kakor deca o vseh mogočih zadevah moje osebe, o mojem domu, starših, otrokih, namenu prihoda k njim. Star mož je prisedel k meni, prijel me je za roko, jo gladil, obračal in ogledoval, potem pa mi je razgalil prsa in radovedno pogledal še tudi pod obleko. Primerjal je temno barvo svoje polti z mojo. Vprašal me je, kako mazilo uporabljam za to, da je moja koža bela.

Nočni metulji so frfoleli in zginjali v žerjavica. Tu se je slišal živahen pogovor, tam smeh in tudi prepir. Z zanimanjem sem opazoval, kako je polagal mlad Semang svoji izvoljenki bambusov glavnik v njene kodrave lase. Drugi je kinčal svojo ženo s stekleno ogrlico, katero sem ji podaril. Gospa Orang-Utan ga je v znak zadovoljnosti in tudi iz ljubezni udarjala med rebra.

Poglavar Lamo je ta večer postal dobro razpoložen. Odredil je običajni ples sredi taborišča. Nekateri moški so si zato poiskali bambusove cevi in palice. Žene in dekleta so se v krogu uvrstile čepe. Tri žene so se okrasile z zelenjem in orhidejami iz bližnjih dreves in stopile v sredino. Sramežljivo in z nasmehom so se pripravljale. Moški so udarjali v taktu s palicami po bambusovih cevih, nekateri so ploskali z rokami. To je bila pramuzika, ki je odmevala daleč tja v temno noč. Vendar se je ples povoljno razvil v svoji divji posebnosti še le tedaj, ko so moški pričeli s petjem. Plesalke se niso pomikale iz svojih prostorov, le v taktu so se živahno nagibale, priklanjale in zvijale na vse strani.

Za tem sta na pozorišče stopila dva moža. Njun ples je imel borbeno obliko. Svojo korajžo sta izražala z bambusovim bodalom, ki ga je vsak grozeče vihtel po zraku proti svojemu nasprotniku. Čim bolj sta se ogrožala, tem bolj je okolica postajala glasna. Vsi so kričali, popevali, udrihali s palicami po bambusovih cevih in ploskali z rokami, kakor da je celo taborišče znorelo.

Ples teh prirodnih ljudi in tudi njih pesmi so bile nekaj posebnega, divjega. V vseh dejanjih se je izražala neka izredna živahnost prirodnega čustvovanja. To rajanje je bilo kakor močno bučanje gorskega potoka, zopet kakor lahko šumenje drevesnih krošenj. Za mene je bil ta večer v družbi ljudstva te malajske prirode izredno zanimiv in poučen. Bistvo čustvovanja Semangov pa mi je vendar ostalo tuje in nerazumljivo — —

6. S SEMANGI PO DURIJANE.

Poglavar Lamo je poslal štiri može nekam v prašumo po durijanove sadeže in kokosove orehe. Mat in jaz sva se jim pridružila. S seboj so imeli vsak svoj džungel nož, pihalno cev in zastrupljene pšice, obešene čez ramo v bambusovi cevi.

V malajski prirodi je že oživel jutranje življenje. V izredni svežosti so drhtela z rahlo plastjo mahovja pokrita mogočna debela, vejevje, ki so ga nalik kačam ovile lijane, čudna gnezda zračnih rastlin na drevesnih deblih, bujno zelene tropične praproti in šelesteče pahljače bodečega ratanga. To prirodno življenje je bilo prav kakor vsako božje delo čisto in v vsej mnogoličnosti čudovito. V tej prirodi sem kar čutil, kako je vel iz nje dih večnosti. Človek je tu le neznamenit, skromen služabnik vzvišenega, neizmernega stvarstva.

Živahne papige so priletele z velikim vriščem, vsedle so se na visoko drevo, ki jim je nudilo bogat žir. To je bilo rajanje, čivkanje in prepiranje, kakor da je zelena ptičja družba vsa pobesnela.

Vsa pot po tej džungli je bila polna nadležnih pijavk. Te pijavke niso živele v vodi, držale so se osobito na vlažni zemlji, kjer so splezale na travne bilke, oziroma na vejevje nizkega grmičevja. To so bili silni krvosesi, ki imajo brezdvomno čudovito razvit vonj. Ko so zaslutile bližajočo žival ali človeka, so se hipoma postavile po koncu, da so štrlele v zrak kakor nekaj centimetrov dolge suhe vejice. Po tem so se iz primerne bližine ena za drugo neopaženo spuščale na žival ali človeka, ki je prišel tam mimo.

Na to nadlego navajeni Semang je vsako na njegovem golem telesu visečo pijavko z nekako posebno spretnostjo odtrgal in vrgel v stran, ali pa jo je v zabavo z džungel nožem razsekal. Ti izredni nadležneži so me mučili v mnogih krajih Zadnje Indije, tako v laotskih deželah severnega Siana, kakor tu v prašumah Malajskega polotoka.

Čutil sem, kakor da me je na enem ali drugem mestu pod obleko in v čevljih nekaj z iglo pičilo. Odpel sem obleko, odvil gamaše, sezul desni čevlji.

Nekaj pijavk je že viselo nasrkanih na mojem telesu, nekatere so bile še suhe. Jezno sem iztrgal nasrkanе pijavke eno za drugo. Pometal sem jih na zemljo in stisnil z levo nogo, da je brizgnila moja nasrkana kri v velikem loku iz ene ali druge. Bile so izredno žilave. Po moji nogi pa se je cedila topla kri iz trikotnih ugrizov. Pri natančni preiskavi rane, ki me je posebno srbela, sem s povečevalnim steklom zapazil mnogo komaj vidnih mladih pijavk. To je bil zarod, ki ga je stara pijavka pustila kar na mestu. Neprijetno srbenje po ugrizu pijavk je trajalo navadno po nekaj dni. Zle posledice so zamogle nastopiti le tedaj, ako se je rana okužila in gnojila. To se mi je godilo ob drugi priliki v planjavah osrednjega dela siamske zemlje.

Dospeli smo v bambusovo šumo. V grmih so se dvigala gola bambusova debela kakor stoteri stebri. V precejšnji višini nad našimi glavami so ta debela tvorila svetlozeleno listnato goščavo, tako da se skozi njo nebo ni moglo videti. Po žametno mehki humozni zemlji, kjer ni bilo nobenih drugih rastlin, je v bambusovi senci bilo korakanje kaj prijetno. To je bila prava pravljíčna šuma.

Iz naše neposredne bližine se je dvignil rdeči petelin džungle s svojo družino. Pšenici podobno, pravkar padajočo bambusovo zrnje ga je privabilo na žir.

Kakšen je bambus? Botanična veda ga prišteva v družino trav. Njegove izredno trde in kolenčaste lesnate bile dosežejo visokost šest do osem metrov s premerom do petnajst centimetrov in rastejo v skupinah do trideset komadov iz enega podzemeljskega štora. Iz bilnih kolenc poganjajo dvovrstno listnate šibke veje. Neznatni cveti so podobni travnemu klasju. Vsaka bil cvete samo enkrat v življenju in umre po dozorelem zrnju.

Bambusova mladika raste izredno hitro, prvi čas, ko pogleda iz zemlje ima obliko stožca. Tekom dvajsetštirih ur zamore doseči višino do dvajset centimetrov. V tem stanju so bambusove mladike uporabne za človeško hrano. Zunanja ovojna koža se olupí, jedro pa nareže v tanke kolobarje, ki se potem pripravijo kot salata. Na pohodih po prašumah te zemlje so mi tovariši čestokrat postregli s tako bambusovo salato. Trpkemu okusu se seveda človek mora privaditi. — Slična tej je rotangova salata, ki so nam jo narejali spremeljevalci od časa do časa iz mladik lepe, a izredno trnjeve zavijalke. Tako sem v deželah Zadnje Indije okusil marsikatero posebnost, ki bi naši kuharici glede okusa pač ne ugajala.

Po kratkem užitku prirodne krasote bambusove šume smo dospeli v zamotano goščavo, po kateri se je zvijal gorski potok. Nekaj časa smo hodili po hladni in čisti vodi, končno pa smo zavili v temno džunglo z gostim rotangom in drugimi zavijalkami. Tu so nas iz krošnje visokega drevesa opazovale opice. V nadaljnjem smo zopet dospeli v bližino potoka.

Tu so rastle tri durijanova drevesa. Po deblih in močnih vejah je viselo nekaj bolj ko človeška glava debelih sadežev. Drobne zunanje veje bi pač takega težkega sadja ne mogle nositi. Mojim divjim tovarišem so se oči radostno zasvetile. Durijan je bil še vedno iskan sad vsakega urojenca, vsled česar mu ni bila nobena pot predolga in prenaporna.

Hitro in spretno kakor opice so kodravci splezali na drevesa, kjer so potrgali vse zrele sadeže in jih pometali na zemljo. Gorje človeku, ki bi mu tak sad padel na glavo, tehta 3 do 5 kg. Vsak sad ima debelo in hrapavo kožo, ki je posuta z močnimi in debelimi bodicami. V odprtem stanju razširja čudovit vonj, ki se čuti po vsej okolici, ki ga le redki Evropci zamorejo prenesti. V notranjosti leže številna jedra obdana z belim ali rumenkastim kremi podobnim mesom, ki ga čislajo nad vse vsi narodi Zadnje Indije, pa tudi redki Evropci. Okusa pri najboljši volji ne morem opisati, v njem so pač združeni

vsi okusi, ki si jih človek more poželeti. Enkratno zavžitje večje množine pa povzroča občutek vročine v želodcu.

Več kakor šest let tega sadu nisem mogel vohati, tem manj uživati. Njega vonj mi je bil, kakor vsem novodošlim Evropecem, skrajno zopern in neprijeten. Toda v poznejši dobi mi je postal ta čudaški paradižev sad tako všeč, da ga lahko imenujem kraljevskega med sadjem. Ravnatelj botaničnega vrta v Singaporu mi je rekel: »Zavživanje durijana je tako izborno, da je že zaradi tega vredno potovati v Zadnjo Indijo.« —

Z durijani obloženi smo se v dobrem razpoloženju vračali.

Med potjo smo ob potoku še našli nekaj kokosovih palm, ki so bile težko obložene z mladimi orehi. Kakor opice so spet splezali divjaki v krošnje palm in potrgali orehe polne krepčilnega kokosovega mleka, ki je pač najokusnejša pijača v teh zemljah.

Velika žaba je skočila v goščavo. Moj divji tovariš je vrgel svoje durijane na zemljo in jo ujel. Udaril je nekajkrat ž njo po drevesu, da jo je ubil in privezano na rotang poleg durijanov vrgel čez ramo. To je bila zanj in njegovo divjo izvoljenko dobra pečenka. (Dalje.)

Dr. FR. MIŠIČ:

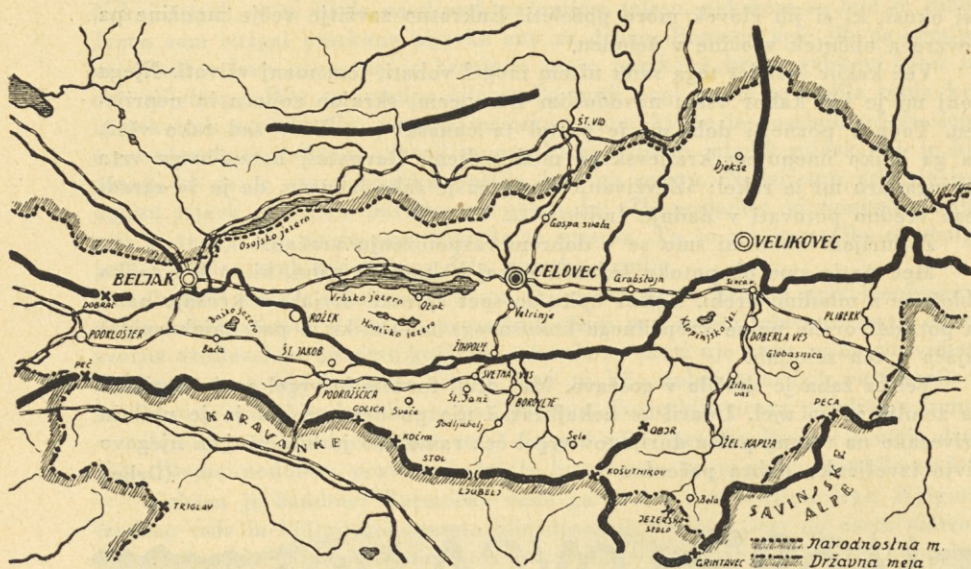
O KOROŠKI ZIMI

Znamenita je poleti dežela Koroška po svojem zunanjem licu, pa tudi po utripanju svojega srca in vonju svoje duše za vsakogar, ki zna pravilno prisluškovati. Neka melanholija, ki jo povzroča tragična usoda potomcev, nekdanj tako slavnih svobodnih prednikov, je razlita po njenih planinah in dolinah, se kakor jesenska megla vleče po tleh preko žuborečih vrelcev, poto-
kov in rek, dokler se ne zgosti v glasen klic in krik pred vojvodskim prestolom na Gosposvetskem polju.

Še znamenitejša je njena zima.

Kadar se blišče nebotični grebeni, šiljasti rogli in vrhovi skalnatih Karavank, Peca, Ojstrc, Košuta, Zelenica, Stol, Zepa, Dobrač v velikanskih skladih leda in snega; kadar idilična jezera, Klopinsko, Vrbsko, Baško spe in sanjajo o sijajni preteklosti, se skrivajo pred trpko sedanostjo in kakor uganka in sfinga bodočnosti ječe pod debelim težkim ledom; kadar hodi lisica preko zmrzle Drave iz Roža na »Huere«, vse vode in vodice v deželi, vklenjene v zimske verige, utihnejo in molče, toda iskri konjički glasno rezgečejo, kraguljčki srebrno rožljajo, žvenketajo in pojo ter koroške sani, tekmujoč s hitrostjo Eolovih vetrov, bliskoma drčijo po zasneženih, ledenih, zmrzlih in gladkih tleh; tedaj je lepota koroške dežele dosegla svoj višek; v lesku in blesku zimskega sonca zadone hribi in doline, ožive in vriskajo zasneženi gorski orjaki; pesem koroške zime se razlega po deželi.

Z najvišjega prelaza v Karavankah, z Ljubelja (1366 m), pelje mojstrsko

v 15 vijugah speljana cesta — že starim Rimljanom znana pot — skozi Brodi, Hudičev most, Popotnico, Podljubelj in Podgoro v Spodnji Rož. Kdor se je po tej 16 km dolgi cesti po noči ob luninem svitu in pogledu na njene ledene gore na sankah spuščal v drč in dolino ter med potjo na pokopališču pri sv. Lenartu v Brodeh (800 m) obiskal ona dva groba l. 1919 padlih jugoslovanskih borcev, tisti ve, da takšnega sankališča, da takšne zimske pesmi s to melodijo in to vsebino cela Slovenija ne zmore nikjer, kakor tudi nima vzpenjač, ki vozi smučarje z Osojskega jezera na Pohorju podobno Grlico. To je veličastna pesem; junaška in herojska simfonija, polna zapletljajev, polna junaških borb, polna tragike. Ustavi se s svojimi sankami na hudičevem mostu v Popotnici (760 m), oglej si oba visoka in smela slapa, ki skozi fantastične podobe izvotlenega skalovja in ledenega stebrovja strašno, votlo in grozeče drvita, grmita, rohnita in bobnita v grozovit prepad pod mostom, in prepričaj se boš, da je pesem koroške zime romantična simfonija, ki bo zapustila v tebi tem več nepozabnih spominov in vtisov, čimbolj boš znal združiti in zlit v enotno harmonijo bobnenje onega ropota, čudne in čudovite prikazni, oblike in obleke nedostopnih strmih skal in peči okoli njega, mili pogled blede lune, tajinstveno razsvetljene in obsnežene gore, skale, ceste in steze, pa tudi pobožno cerkvico sv. Magdalene, ki se dviga nad vso to sliko na Malem Ljubelju.

Vrbsko jezero, največje slovensko, mirno in pokojno leži med nizkimi, pošumljenimi hribočki ter ozkimi dolinicami in dragami. Sredi januarja zmrzne. Kakor hitro si upa po noči lisica preko njega z Otoka do Poreč, iz Loge vasi do Vrbe, že začnejo slovenski kmetje na svojih saneh po njem voziti drva in druge pridelke v mesto. Če zapade sneg, izčistijo po sredi jezera od vzhoda do zahoda tri metre široko pot in po njej se začne drsati staro in mlado na drsalkah najrazličnejših oblik. Od jezera sega več kilometrov dolg prekop v mesto in tako se vztrajni drsalec lahko drsa celih 20 kilometrov iz mesta do Vrbe vedno v isti smeri. So posebne vrste drsalke »frizi«, dva čevlja dolge, lesene; samo šine so iz jekla; namenjene za vožnjo v daljavo. Z njimi prevoziš

v nekaj urah 20 km od Celovca do Vrbe po celem jezeru. V prekopu samem in v vzhodnem koncu jezera pa mrgoli na tisoče in tisoče drsalcev, starih in mladih, otrok in starčkov po dnevi in pozno v noč. To je nedolžna, otroška in mladinska pesem koroške zime, ki je tem čistejša, tem nedolžnejša, čim čistejši je razgled na gorske grebene Karavank, ki žare zvečer v žarkih zahajajočega večernega sonca — visoko nad temnim mrakom cele pokrajine.

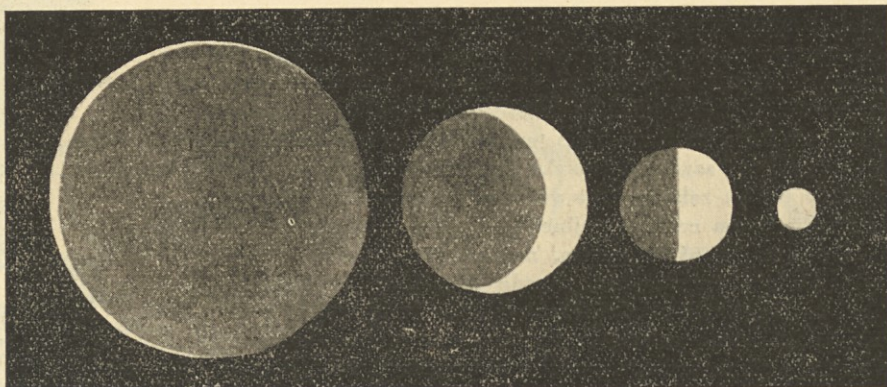
Ta zima in njena pesem, naj bo zima včasih še tako huda, hladna in mrzla, naj zapade sneg še tako visoko, ni nikoli brez drobnih ptic, ni brez pastirjev in njihovega petja. Tisti »pastirci na polju« še vedno prepevajo ob božičnem času svoje stare, pristne pesmi s starodavnim besedilom in s še starejšimi napevi. Pa ko prideš blizu Kotmare vasi na sončne terase tik pred znamenitim Humberškim gradom nad Sp. Rožem ali pa ko si se privozil na drsalkah v Sekiro, v Ribnico, na Otok, v Logo ves, same sončne kraje in zalive na južnem slovenskem bregu Vrbskega jezera, najdeš povsod vesele družbe črnih kosov, ki so tem glasnejši, čim topleje greje sonce. Koroški črni kos je pevec filozof, pa obenem tudi kavalir. Rad vidi lepa mlada dekleta; njegova filozofija življenja pa obstoji v tem, da je tudi v hudem zimskem času vesel ter prepeva, ker zna že v naprej uživati bodoče lepe pomladanske in poletne dni. To pristno pesem koroške zime je leta 1869 zapisal Matija Majar Ziljski. Rokopis hrani ruska univerza v Moskvi. Pesem pa se glasi v originalu:

Per nas je padu velik snieh,
sačemu možu do kolien.
Zapadu je devet vesi,
devet vesi, sedem cerkvi.
Se ne vidi drujeha,
ko nove cerkve vrh turna.
Tam hori sedi črni kues,
lepo žvižha noj poje.
da bi skoro vihred bva,
dab' hribi prekopneli se,
dab' rase jahodce,
jahodce in violice,
dab' dečle peršle tergat je,
dab' kues večbarti vidu je.

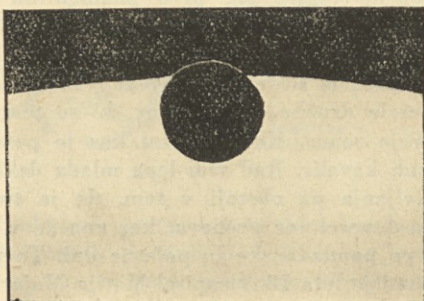
Zimska bukoljska pesem slovenske Arkadije. Škratliji, pan in favn plešejo v bližnjem, zasneženem gaju in se rogajo kmetu, ko vozi domov drva; lepolase vile in žalik-žene pa izpod špilje radovedno gledajo za njimi, ker jih imajo rade in jim radevoljno pomagajo, ne da bi se s tem zame-rile njihovim ženam.

Koledniki.

Slika 1. Venerine izpremembe ali faze so enake luninim. a) Venera med soncem in zemljo; viden je le ozek srp; svetloba prodira deloma v atmosfero. b) Prvi kratiec. c) V največji svetlobi, č) Venera za soncem ali gornji konjunkciji je vsa osvetljena, a je majhna, ker je najdalje od zemlje.

Slika 2. Venera kot črna krogla pred soncem 1. 1882.

PAVEL KUNAVER:

V E Č E R N I C A

V začetku meseca januarja se je marsikdo od nas presenečen obračal proti jugozapadu, kjer se je svetila zvečer prekrasna večernica. Venera je zopet zavladala na nebu po sončnem zatonu. Letos nam je bila dolgo časa skrita. Kot prekrasna jutranjica je svetila od meseca septembra 1935 do meseca februarja 1936. Žarela je na jutranjem nebu še, ko so ob bližnjem prihodu dnevnega kralja druge zvezde že bledele. Toda na svojem potu okoli sonca, katerega dete je, se je spomladi pričela oddaljevati od zemlje in prišla je za sonce, tako, da je bila bolj in bolj v eni črti z zemljo in soncem. Malone istočasno s soncem je vzhajala in zahajala in dasi je močno žarela, vendar je ostala v sončnih žarkih za nas nevidna. Tudi je bila mnogo manjša, ker je stala za soncem (sl. 1, č).

Daleč tam zunaj v svetovnem prostoru krožeč za soncem je le težko dohitevala zemljo in zato je toliko časa nismo videli. Sedaj pa smo lahko zopet dolgo časa uživali njen prekrasni svit na večernem nebu. V kratkem bo dosegla svojo največjo svetlobo (sl. 1, c) in se bo pričela bližati bolj in bolj zemlji. Med zemljo in soncem bo šla meseca aprila in tedaj je zopet ne bomo mogli videti, dasi nam bo blizu in bo zelo velika (sl. 1, a). Vzhajala in zahajala bo malone istočasno s soncem, stala bo med zemljo in svojim očetom in njena osvetljena stran bo obrnjena od zemlje.

Tako blizu nam je prekrasna Venera, a kljub vsem mogočnim daljnogledom tako malo vemo o njej! Vsa je skrivnostna! Toliko so dognali, da je

vsa zavita v silne plasti oblakov in našim radovednim učenjakom nikdar ne odkrije svojega površja. Le eden je nekoč trdil, da je ugledal enega od njenih tečajev, ki naj bi bil po njegovem opazovanju pokrit z belo površino. Nato pa nikdo več ni mogel kaj takega ugledati.

Pomislite, da kljub njeni bližini še do danes ne vemo, kako je z njenim dnevom in nočjo! Niti toliko ni mogoče odgrniti njenih skrivnosti, da bi mogli vedeti, ali se vrtili okoli svoje osi kakor naša zemlja, ali če ne kaže morda vedno le ene strani soncu kakor njen bratec Merkur ali naša luna zemlji!

O njej vemo, da je njena pot okoli sonca med vsemi planeti najbolj podobna krogu. To pot preteče v 224 dnevih. Seveda, kot drugi soncu najbližji planet ima Venera tudi mnogo krajšo pot kakor zemlja, ki rabi za svojo pot, kakor veste, 365 dni in 6 ur.

Kako pa je z življenjem na Veneri? Preje smo že omenili, da jo vedno pokriva debela in gosta plast oblakov. Res, na Veneri je atmosfera kakor na zemlji — ali žal, kar je najvažnejše za življenje, kisika najbrže na tem planetu ni nič, ali pa prav malo. Zato je gotovo, da na njej pod 88 km debelo plastjo atmosfere ni niti rastlin niti višjih živih bitij.

Tudi toplotne razmere so na Veneri povsem drugačne kakor na zemlji. Ker je soncu mnogo bližja in ker je njen dan vsaj nekoliko dni daljši kakor zemeljski, zato ima proti soncu obrnjena stran mnogo višjo temperaturo, noči pa so strupeno mrzle. Če pa je res, da je vedno le ena stran obrnjena proti soncu, druga polovica pa ima večno noč, potem je toplotna razlika gotovo še mnogo večja in nočna stran je uklenjena v večni led.

Radovednim zemljanom, ki se skozi daljnogleda ozirajo na Venero pa nudi ta divna zvezda še eno uganko. Marsikdo od vas je opazil, da vidimo tudi neosvetljeni del meseca v slabotni modrikasti luči. Zakaj? Le pomislite: kadar je večji del severne polute naše zemlje pokrit s snegom, se od njene površine odbijajo velike množine sončnih žarkov in rahlo osvetlujejo ob času mlaja, prvega in zadnjega krajca od sonca neosvetljeni del bližnje lune. Toda Venera je mnogo predaleč, da bi jo mogli osvetljevati oni žarki, ki se odbijajo od zemlje. In vendar: njena neosvetljena stran se rahlo sveti! Zaenkrat skoraj ni druge razlage, kakor da se v silni plasti Venerinih oblakov vžigajo številne polarne luči kakor pri nas na zemlji v dolgotrajnih polarnih nočeh. Gotovo je, da mora biti ta lahna skrivnostna luč njena, kajti tudi lune nima Venera nobene.

Z velikim zanimanjem opazujemo na zemlji sončni mrk, ki nastane, kakor veste, če pride luna točno med zemljo in sonce. A tudi Venera pride včasih v ravno črto med zemljo in sonce! Zadnjikrat se je to zgodilo l. 1882 (slika 2.) in v daljnogledih so videli, kako je šla črna krogla preko žareče sončne plošče. Za proste oči to seveda ni vidno, a nas naj to nič ne skrbi, kajti malo vas je, ki boste to prikazen videli, kajti to se tako redko zgodi, da bodo mogli opazovati ta znameniti dogodek šele l. 2004 in zopet l. 2012. Tedaj nas ne bo več na zemlji; kdor pa bo od vas še gledal svetlo sonce, bo tedaj že starček. —

Tisk je sila! Tudi mladinski. Skrbite za svoj tisk!

VIKTOR PIRNAT :

VOLKA SO STRELJALI . . .

Bilo je v hudi zimi, ko je v Ribnici nenadno počil glas: »Volk, volk teka po Ribnici!« Pomislite, kakšna nevarnost! Županstvo je takoj razpisalo na volkovo glavo nagrado petdesetih goldinarjev. Pa bi jo kdo spustil! Za vse na svetu ne! Še nebogljenci smrkavci so postali bojevitni in so vlačili očetom in odraslim bratom in stricem zarjavele pihavnike iz zaprašenih omar. Petdeset goldinarjev ni kar si bodi. Vse je šlo na lov.

Pripodili so volka v bližnjo Gorenjo vas. Posestniki iz Gorenje vasi so to videli, in ker so vedeli za nagrado, so stekli tudi oni po puške in hajd za volkom. Pokalo je ko v turški vojni.

Naenkrat volk pade. Složno so ga naložili na šajtergo in ga skupno odpe-ljali v Ribnico pred občinski dom ter čakali, da pride sam gospod župan in jim izplača obljubljeni nagrado, ali kot so oni dejali »taljo«.

Pa je prineslo mimo grajskega upravitelja Blahno, in radovednost ga je premagala, da je stopil med kmete, ki so se prerivali, mahali z rokami in se na vse mile načine drli, hvaleč svoje junaštvo in občudujoč strašnega volka.

Kdo ga je ubil? — Vsi so ga ubili.

Ribničani so trdili: »Mi smo ga!«

Možje iz Gorenje vasi so se dušali: »Mi smo ga! Mi bomo dobili nagrado.«

Upravitelj Blahna, rodom Čeh, posluša, potem pa se zrine do vozička, da si ogleda silno zver: »Prosim, počekajte, kakšen pa je ta volk?«

Takoj nato začuden zakriči: »Za božji volji, to pa je naš Sultan, grajski Sultan! Pa kedo ga je ustrelil? Pa kedo ga je ustrelil?«

Ribničani odločno zanikajo: »Mi ga najsmo, so ga uni!«

Možje iz Gorenje vasi pa hudi: »Vi ste ga, vi, smo dobro videli, od kod je ta prav šus pou!«

To pričkanje je trajalo pol ure. Končno je forštmajster Blahna zapustil družbo, ki se je še nadalje preganjala, kdo je ustrelil volka.

Od samih skrbi, kaj bo zdaj, je pričelo Tomaža Kluna trgati po čeljustih in šel je k trškemu padarju Bobku, po domače Sipci, da mu izruje gnili zob.

Sipca ga je celo uro vlačil s kleščami po sobi, pa mu je zob le razmajal, zato je šel Tomaž v Ljubljano, da se tam reši hudih bolečin. Razgledoval se je po izložbah in zagledal v Židovski ulici v nekem oknu polno klešč.

Aha, to bo pa pravo. Da so bili poleg klešč razstavljeni tudi čevlji in vsakovrstna kopita, tega mož ni opazil.

Ponižno vstopi in vpraša, če pulijo tam zobe.

»O, seveda,« se je glasil odgovor, »in še brez vseh bolečin.«

In že je sedel na trinožnem čevljarskem stolčku in sam mojster mu je navezal zob na dreto in pripomnil: »Le nategnite!«

Tomaž je stegnil glavo, kolikor se je dalo, tisti trenutek pa je začutil ob sedežu skelečo bolečino, kot bi ga bil gad pičil, in skočil je pokonci, da je prevrnil vse okrog sebe, mojster pa je vrgel zdravilno šilo iz rok in hitel pobirati izrjavani zob, ki se je z dreto zakotalil po prašnih tleh.

»Presnetu je imu velike korenine,« se je začudil Tomaž, božaje se po skelečem mestu, »tle dol sem ga začutu. U ujstih me pa prou nč več na boli. Kulk je pa za plačat?«

»Za vas samo en goldinar, oče.«

»Kaj, pr mej vir! Ribenški dohtar me je cejlo uro ulajku za zob, pa je rajtou dvejset krajcerju, tle bom pa za pet minut dajal goldinar? Sej jih ne dejlam.«

In vrgel mu je v naročje dve dojači, pljunil in zaprl vrata za seboj.

Nekaj dni nato je imel Tomažev prijatelj Janez Šmolc opraviti na sodnji. Okrajni sodnik Rozina je bil dobra duša, le od sile nervozen, Janez Šmolc pa spet druge vrste dobričina in šaljivec, ki se mu ni nikdar mudilo. Tudi takrat se je počasi pripeljal v sobo, ravno še o pravem času, da je slišal, kako je sodnik zaklical: »Janez Šmolc«.

»Tukej sem, tukej,« se je počasi oglašal.

»Zatoženi ste, da ste v kontrabant lovili ribe.«

»Sej sem jih.«

»Zakaj pa ste jih?«

»Vejo, gespud, ker me nejso tle počakat.«

Sodnik ves rdeč od jeze udari po mizi in se zadere na Janeza: »Vi ste osell«, kar pa slednjega ni spravilo prav nič iz ravnotežja. Priliznjeno se je naklonil proti mizi: »Gespud, ne smejo zamerit, ampak tud oni nosjo hlače!«

Ob nesrečnem volčjem lovu se je neki Ribničan tako prehladil, da je prav nevarno zbolel. Ker je bil reven kot cerkvena miš, tudi Sipce ni bilo blizu, da bi mu bil puščal prehlajeno kri in ubožec je pričel umirati.

Sin, dober kristjan, je tekel k sosedu sposodit si blagoslovljeno svečo in jo je prižgano držal umirajočemu, ki pa le ni hotel umreti. Mučil se je in mučil, čas je potekal, sveča se je krajšala. Pa se okorajži sin in poprosi očeta: »Oče, dajte, dajte no umret, al svečja nej naša!«

Skoro istočasno je odšel na oni svet tudi bogat kmet onkraj trga. Že prvo noč je prišel strašit in razbijat po hiši. In to se je ponavljalo noč za nočjo, dokler se prikazen ni srečala s sinom.

»Kaj pa je, oče?« vpraša sin.

»Veš dragi sinko, tisto parcelo za kozolcem sem prigoljufal, jo moraš vrniti, pa bom rešen!« ga je prosil oče.

Sinu pa to ni bilo kdo ve kako všeč. »O, kej bom pa jst pol kosiv? Tejga pa že ne! Le ostanite u peklu, spočetka se vsek težku privadi!«

In očeta ni bilo nikdar več nazaj.

Sinov sinček Janezek pa je tekal za kozami, majil piščalke, prepeval in uganil marsikatero brihtno.

Nekoč ga na paši nagovori gosposko oblečen človek.

»Kako ti je ime?«

»Janezek sem.«

»Kaj pa delaš?«

»Sej vidte, de koze pasem.«

»Ti, ali veš, zakaj ima koza rep pokonci?«

»Vejm.«

»No, povej!«

»Dajte krono, pa bom povedal.«

Dobil je krono. »No, le povej!«

Janezek se je odmaknil malo od poti in se odrezal: »Zatu, de jo vi lahko nejkam pišete!« In že je bil pri svojih kozah.

Pogreb na smučeh na Blokah.

JOŽE ŽUPANČIČ:

NA BLOKAH SMUČAJO ŽE 700 LET

V začetku letošnje zimske sezone se je zglasil v Ljubljani sloviti nemški športni publicist Carl J. Luther, ki je prišel predavat našim zimskim športnikom o svojih dognanjih in potnih vtisih. Odlični športnik nam je storil že precej uslug, ko je pisal v raznih nemških listih o slovenskih športnikih, o našem športu, naši zemlji in o naših davnih prednikih, ki so uporabljali kot prvi narod v Srednji Evropi smuči za prometno sredstvo. Članki s podpisom C. I. L. — kakor se Luther podpisuje — so že več let sem seznanjali evropsko športno javnost s pokrajino med Julijskimi Alpami in Karavankami pa z Blokami, kjer je pradomovina našega smučanja.

»Čudim se Jugoslovanom, da ne znajo izrabiti svoje zgodovine,« je dejal Luther po ogledu bloških planjav in je izvedel, da pri nas še nimamo knjige, kjer bi podrobno prikazali zgodovino našega kmečkega smučarstva. »Pri nas,« je dejal Luther, »bi se kosali mladi možje in dijaki, da bi oteli čim več pozabi in shranili v knjige spominke na davna stoletja, ko so pričeli s prvim smučanjem.«

Rahel, a pomemben opomin!

VALVAZORJEVI SPOMINI.

Prvo poročilo o bloških smučarjih nam je zabeležil zgodovinar Janez Vajkard Valvazor v svoji knjigi »Slava vojvodine Kranjske«. V svoji četrti knjigi nam na strani 583 opisuje smučanje po Notranjskem. Omenja pa tudi, da take hoje po deskah ne poznajo nikjer po ostali Srednji Evropi; le Laponcei uporabljajo deske prav tako kakor naši Notranjci. Po trditvah Valvazorja pa tudi nekaterih drugih, ki so zabeležili male drobce o smučanju, uporabljajo pri nas smuči že okrog 700 let.

PO BLOŠKEM SVETU.

Bloke so 700 metrov pa seveda tudi še bolj visoka planota, ki se razprostira med Velikimi Laščami in Rakekom. Na ti dve postaji hodijo domačini, kadar jim je treba z železnico po svetu. Pravijo, da je nastal izraz Bloke od

besede o bel, kar pomeni kopast, kakor je res vsa ta širna pokrajina. Močno je izpostavljena prepihu in hudemu vetru, zato je tod znan pregovor: da ima na Blokah še burja mlade...

Središče vse bloške pokrajine je v Novi vasi, ostali okoliš pa tvori še kakih 25 do 30 vasi in naselij: Nemška vas, Bloške police, Metle itd.

Ves ta svet je nastlan s hribčki, kar je za smučarje kot nalašč: gori in doli ti gre pot, brž si na nizkih holmcih, potem pa se spuščáš v nagem smuku nizdol v dolino. Kakor venec tvorijo smučarski raj Bloški hrib, Bradatke, Blošček, Ovčarski hrib, Glinska Loza, Županšček, Peškovec, Lisci in drugi.

Bločani na smučeh.

SMUČI IN SMUČANJE.

Bloško smučanje se ni razvilo morebiti iz športnih nagibov, temveč zgolj kot prometno sredstvo. Prve bloške smuči so bile dokaj preproste. Iz bukovega lesa, ki je moral biti popreje do dobra presušen, so pripravili za stopalo široke deske, ki so jih najprej parili v gnoju. Končne krivine pa so dobile smuči še le na lestvi, kamor so jih strokovnjaško pritrdili in vpognili. Namesto stremen so uporabljali najprej kar kito, ki so jo spletli iz konjske žime. Šele kasneje so pričeli uporabljati jermen preko prstov. Stremen v današnjem pomenu niso poznali nikoli. Mlajši rod jih seveda danes že pozna in uporablja.

Prve smuči so uporabljali le bolj za hojo kakor pa za vožnjo. Burja povzroča hude zamete in deske služijo za varnejšo hojo kakor pa sama noga. Tekom časa so pričeli uporabljati Bločani tudi palice za poganjanje pri vožnji. Palicam niso polagali velike važnosti; sprva je bil zadosten držaj stare metle, kasneje pa navadna fiziološka. Še zdaj sem gledal male Bločane, ki so švigali po Bradatki in drugih slemenih, da so med vožnjo odvrgli palico in brez nje švignili rekordersko v dolino in so jo dosegli brez vsake nezgode.

Bloški predniki so uporabljali smuči za vse prilike; kadar je bilo treba k maši, so si nataknili smuči in so se napotili po snegu. Smuči so si sneli pred cerkvijo in vsa zunanja stena je bila polna desk. Prav tako so hodili s smučmi v mlin, v gozd in na lov. Pa ne samo moški, tudi ženske so šle na pot s smučmi. Še celo pogrebci so si nataknili na noge smuči, če so šli spremit vaščana na poslednjo pot. Krsto pa so prav tako položili na par smuči in sta jo dva ali trije vlekli po zasneženi pokrajini.

SMUČARSKI DIRENDAJ NA PUSTNI TOREK.

Po enkrat na leto — običajno na pustni torek — je bilo na Blokah vse veselo. Tedaj so imeli smučarji svoj velik špas. Staro in mlado, fantje in dekleta, možje in žene, pa seveda tudi mladina se je zbrala k predpustnim burka-

rijam, ko so prirejali svojevrstne tekme. S hriba so se spuščali tekmovalci. Za posebno dobrega je veljal tisti, ki je znal prevoziti progo le na eni nogi. Poznali pa so tudi smučanje v parih. Smučarju, ki je stal v stremenu, se je pritisnil zadaj še njegov drug, ki je stal na deskah in sta ob glasnem spodbujanju švigala v dolino. Bločani so bili že od nekdaj dobri mojstri, kdor je med smuko padel, so mu šтели to v veliko sramoto.

Lahko si predstavljam, kako je bilo na starem bloškem predpustu. Sam sem bil priča, kako se je bloška mladež — o, vmes pa so bili tudi starejši domačini s svojim županom na čelu — odzvala povabilu mojega sopotnika, ki je prišel Bloke filmat. Več kot petdeset smučarjev je zlezlo za hrib. Na dano znamenje so pribrzeli kakor Huni izza obronka in pršič se jim je kadil, ko so rezali belo odejo.

Dolge sence so švigale mimo nas nizdol in spretno so se ogibale visokoraslim smrekam. Vsa pokrajina je bila ožarjena od prijetnega sonca... res prizor, ki mi ne bo zbledel v spominu...

BLOŠKE SMUČI V MUZEJIH.

Po bloških vaseh najdeš še danes smuči, ki so stare po sto in še več let. Nekaj izvodov naših najstarejših smuči je šlo oznanjat našo slavno športno zgodovino tudi v zunanji svet. Celo na skrajnem evropskem severu jih imajo v muzejih. Pa saj nas menda gori bolje poznajo, kakor se poznamo mi sami sebe. Švedi so izdali o bloških smučeh celo posebno knjigo pod naslovom »Pa Jugoslavia Skydor«.

Dovolj značilno, kako se zanimajo tujci za našo zgodovino, za naše smučarstvo in za naše smuči, ki so pri nas poznane že 700 let, dočim poznajo Nemci smučanje šele pol stoletja.

KAPUS:

ŠAH

Zabavamo se. Ta igra nogomet, oni tenis, drugi goji atletiko, kakor komu prija. Ko pride zima, se smučamo, sankamo, drsamo, pač kakor nam je všeč. Skrbimo za telo, včasih preveč, da ne postane okorno in leno. In duševna hrana? Tudi te ne primanjkuje. Imamo knjige, lepe povesti. Pesmi vesele in žalostne, tihe in žive. Vsega imamo. Slišimo glasbo, zdaj veselo in otožno, kakor je življenje samo. Gledališče nam prikazuje življenje naših bližnjih, naših soljudi. Vse služi človeku, lahko je ponosen. Svet je velik; za vas, ki ste še mladi, mnogo prevelik. Pokazal vam bom manjšega.

Nekoč sem bil v tujem kraju, v deželi, ki je podobna slovenski. Hribi, doline in bistri studenčki, vse kakor pri nas. Tam sem spoznal dobrega moža. Rad me je imel kakor svojega sina. Naučil me je marsikaj. Zato sem mu hvalen. Ob slovesu mu je bilo hudo, skoraj jokal je. Starost je tako dobra z mladostjo, ponižna in spoštljiva. Človek je tako čudovito dober, kadar ljubi, in grd, kadar sovraži. V spomin mi je poklonil svojo najljubšo igro — šah. Mali svet!

Marsikdo od vas je videl desko ali platno, na katerem so bili naslikani črni in beli kvadrati. Ali ste jih prešteli? Pa najbrž niste mislili na to. Štiri in šestdeset jih je. Polovico belih, polovico črnih. To platno leži zdaj pred

menoj na mizi. Kvadrati bi lahko bili drugačne barve. Barva ni važna. Naše oči so občutljive, rdeča bi nas bolela. Čudno vroča je. Mnogo nas je, vsak ima svojo barvo. Belo in črno pa se sklada kakor rojstvo in smrt. Videli ste tudi iz lesa izrezljane figure. Mnogo jih je, belih in črnih. Sežem po leseni škatli. Odprem jo. V njej so moje figure. Les. Mrtva stvar. Štejem: ena, dve, tri... Ko pridem do tridesetdve, ne morem naprej. Zakaj? Ni jih več! Zapazili ste, da nimajo vse iste oblike. Nekatere so nizke, druge višje, nekaj je prav velikih. Kakor ljudje: revni, srednji in bogati. Mali svet! Takrat, ko ste prvič videli ta čudni svet, bele in črne kvadrate, niste vedeli, kaj vse to pomeni. Začudeno ste gledali. Mislili ste, oj, zopet nova igrača! Res, uganili ste. Igrača za možgane.

Najprej vzamem v roko najmanjšo figuro, ki jih je več. Postavim jih na kvadrate v drugo vrsto. Črne na drugo stran. Vmes so štiri prazne črte kvadratov. Tem pravimo kmeti ali pešci. Ti tvorijo glavno oporo šahovske vojske. Kakor na svetu. Brez vojakov bi bili generali z vso naobrazbo reveži. Ko bi ne bilo kmetov in delavcev, bi ves svet že davno propadel.

Čez nekaj časa zagledate konjsko glavo. Podobna je glavi živega konja. Tam vleče vozove, teče, skače. Tu je miren in tih. Kamor ga postaviš, ostane. Les. Mrtva stvar.

V štiri vogale velikega kvadrata — šahovnice — postavim štiri trdnjave. Dve črni in dve beli. Saj poznate podobo starih trdnjav. Razlika je v tem, da v moje ne moreš zapirati ljudi. Čisto nedolžne so, potrebne so šahovski državi. Poleg njih postavim konje: dva na eno stran, dva na drugo. Država se širi. Ali še zmerom je mali svet.

Med svetovno vojno je bilo mnogo gorja. Vsa Evropa je gorela v plamenu, ki je segel do neba. Sli so vršili domovinsko dolžnost. Mnogokrat je njih življenje viselo na nitki, mnogo jih je ugasnilo. Tudi naša šahovska država rabi sle. Zato postavim vsaki po dva. Črni in beli. Pehota strumno stoji, pripravljena na vse. Konjenica nestrpno čaka. Sli čakajo povelja. Vse je napeto.

Še štiri figure ležijo na mizi ob šahovnici. Štiri največje. Vsaka država ima svojega poglavarja. Brez vojskovodje izgubi vojska moč. Naša ima kralja, sosedna črna tudi. To je najvažnejša oseba pri šahu. Brez poglavarja ni malega sveta. Ko ga sovražnik zajame, propade njegova država.

Zadnji dve podobi držim v roki, materi naše družine, našega malega sveta. Pravimo jima kraljica ali francosko dama. Ta ima neomejeno moč. Gorje, ako nasprotnik ni pripravljen!

Zunaj se oblači. Dež bo, morebiti celo sneg. Pa kaj zato, saj itak ne moremo pomagati. Tako mora pač biti. Poletje je bilo lepo in toplo, zdaj pride hlad, mraz. Pred seboj imam celo šahovsko vojsko. Popolno kakor mora biti. Ves mali svet na deski.

Naš leseni svet mora nekdo oživeti. Ko pride k meni prijatelj, ga zbudi. On beli, jaz črni. Vojska se dvigne. Voditi moram svoje bojovníke in paziti na nasprotnikove. Računati moram kakor poveljnik in misliti kakor človek, ki je na tem svetu srečen — mislec moram biti. Samo en napačen korak, ena pogrěšna poteza uniči ves trud, ves mali svet. Mogočen vojvoda si, v tvojem razumu leži usoda malega sveta...

Hoteli bi spoznati to pesem razuma, igro starih kraljev modrecev, igro današnjega inteligenta. Zanimajte se, poprašajte, zasledujte in našli boste. Odprla vam bo razum, v šoli bo šlo vse lažje. To vem po sebi.

KRALJ LEAR

Britanski kralj Lear je imel tri hčere: Goneril — ženo vojvode albanškega, Regan — ženo vojvode cornwllskega, in Kordelijo, najmlajšo, ki sta jo snubila francoski kralj in burgundski vojvoda.

Stari kralj — osemdeset let je že imel — se je naveličal državnih poslov in prepustiti jih je nameraval mlajšim močem, da bi se lažje pripravil na smrt, ki ni bila več daleč. Pozval je svoje tri hčere k sebi, da bi iz njihovih ust slišal, katera od njih ga najbolj ljubi in da bi temu primerno mednje razdelil svoje kraljestvo.

Goneril, najstarejša, je izjavila, da ga ljubi bolj kakor luč svojih oči, bolj kakor življenje in svobodo. Izbirala je tako sladke besede, da je prepričala lahkovernega očeta, da so ti izrazi ljubezni prihajali iz srca, in v svoji očetovski ljubezni in naklonjenosti je njej in njenemu soprogu podaril eno tretjino svojega velikega kraljestva.

Tudi druga njegova hči, Regan, ki je bila ravno tako puhla kakor njena sestra, ni hotela zaostati za njo in trdila je očetu, da se ljubezen Gonerile niti primerjati ne more z njeno. Zagotavljala je očetu, da je vse drugo veselje v primeri z ljubeznijo do očeta ničevno.

Lear se je silno razveselil, da je imel tako ljubeče otroke in naklonil je tudi drugi hčerki enak delež kraljestva kakor Gonerili.

Sedaj pa je pozval k sebi svojo najmlajšo, najljubšo hčerko. Pričakoval je, da ga bo tudi ona razveselila s takim laskanjem kakor njeni sestri ali pa da jih bo celo prekosila, saj je bila vedno njegova ljubljenska. Toda Kordelija je poznala svoji sestri in vedela je, da je njuna ljubezen samo na ustnicah in da govorita tako samo zato, da bi zavladali s svojima sprogoma v kraljestvu še za časa življenja svojega očeta. Zato je odgovorila enostavno, da ljubi svojega kraljevskega očeta toliko, kakor je njena dolžnost — niti več niti manj.

Kralj je bil užaljen, ker se mu je zdelo, da je njegova najljubša hčerka nehvaležna, zato jo je posvaril, da naj premisli svoje besede. Kordelija pa mu je odgovorila, da mu vrača njegovo skrbno ljubezen, da ga posluša in da ga nad vse čišla. Toda svojih ust ne more prisiliti do takih velikih govorov kakor njeni sestri. Tudi ne more obljubiti, da ne bi ničesar drugega na zemlji ne ljubila. Rekla je, da če se bo kdaj poročila, bo njen gospod gotovo zahteval vsaj polovico njene ljubezni in dolžnosti in skrbi zase. Nikdar se ne bo poročila tako kakor sestri, da bi ljubila samo svojega očeta.

Kordelija je seveda ljubila svojega očeta v resnici tako, kakor sta se sestri delali, in v kakem drugem času bi mu to tudi povedala. Toda sedaj, ko sta se sestri tako laskali in sta od očeta prejeli za svojo neodkritosrčnost tako veliko plačilo, se ji je zdelo najpravičnejše, da molči in ljubi.

Starega vladarja pa je ta navidezna ošabnost silno razjezila. Starost in prirojena naglost sta povzročili, da ni mogel ločiti resnice od laskanja, priljubljenega govora od besed, ki so prihajale iz srca. Zato je v svoji jezi razdelil tretjino kraljestva, ki je še ostala, svojima starejšima hčerama in njunima sprogoma, vojvodoma albanskemu in cornwllskemu. Pred vsem dvorom jim je predal vso moč: dohodke in pravice vladanja. Sebi je pridržal samo naslov kralj; poleg imena kralj si je pridržal še sto vitezov za spremstvo, ki so jih z njim vred morali izjemoma vzdrževati v palačah njegovih dveh starejših hčera.

To naglo, nepremišljeno ravnanje, ki ga je narekovala le strast, ne pa pamet, je navdala vse dvorjane z žalostjo in skrbjo. A nikdo ni imel poguma ugovarjati, ker vsakdo se je bal kraljeve jeze. Le grof kentski je hotel zagovarjati Kordelijo, a pod smrtno kaznijo mu je Lear zapovedal molčati. Toda Kent je bil vdan svojemu kralju, ki ga je ljubil kot svojega očeta in gospoda, in svoje življenje je bil vedno pripravljen žrtvovati in zastaviti zoper kraljeve sovražnike. Tako se tudi sedaj ni ustrašil, ko je bil s svojim dejanjem Lear sam sebi sovražnik. Kraljevo počenjanje se mu je zdelo blazno. Vedno mu je bil zvest svetovalec in prigovarjal mu je tudi sedaj, da naj svoje prenaple sklepe prekliče, in da jamči s svojim življenjem, da ga njegova najmlajša hčerka ne ljubi manj kakor njegovi starejši, gostobesedni hčeri. Sedaj, ko se je moč uklonila laskanju, je bil prisiljen govoriti brez ovinkov in pretnja s smrtjo mu ni mogla preprečiti izvrševanja dolžnosti.

Kentova odkritosrčnost pa je še bolj razvnela jezo kralja Leara in kakor blazen bolnik, ki ljubi svojo smrtonosno bolezen in umori svojega zdravnika, tako je tudi kralj Lear s to grožnjo, da ga bo pustil nemudoma umoriti, ako ga bodo po petih dneh še našli v njegovem kraljestvu, pregnal zvestega svetovaleca iz Britanije. Kent je priporočil Kordelijo, ki je tako pošteno mislila in skromno govorila, Bogu; obema sestrama pa je želel, da bi z dejanji potrdili, kar sta z besedami pripovedovali o svoji ljubezni do očeta.

Kralj je sedaj poklical še vojvodo burgundskega in francoskega kralja. Pozval ju je da se sedaj odločita, če še vztrajata pri snubitvi, ko je Kordelija padla v nemilost in izgubila vso doto. Burgundec je takoj umaknil svojo prošnjo, ker ni maral poročiti žene pod takimi pogoji. Toda francoski kralj je spoznal, da se kraljična le tako laskavo ni znala izraziti kakor njeni sestre in prijel jo je za roko ter rekel, da so njene čednosti dota, ki je več vredna kakor kraljestvo, ter jo je odpeljal kot svojo soprogo na Francosko. Burgundskega vojvodo pa je ob slovesu nazval »vodeni vojvoda«, ker je njegova naklonjenost do mlade kraljične odtekla tako hitro kakor voda.

Kordelija se je težko poslovila od doma, ker je poznala svoji zviti sestri, vendar jima je priporočila s solznimi očmi starega očeta.

Toda kmalu po odhodu Kordelije sta hudobni sestre pokazali svoje prave lastnosti. Še predno je minil prvi mesec, ki ga je kralj Lear preživel pri starejši hčeri Gonerili, je kralj pričel čutiti razliko med obljubami in dejanji. Nesrečna hčerka, ki je dobila od svojega očeta kraljestvo, mu ni privoščila onih malih kraljevskih časti, ki si jih je izgovoril. Posebno ni marala njegovih sto vitezov, in če je očeta srečala, je bila nejevoljna, in če je hotel govoriti z njo, mu je sporočila, da je bolna. Očetova starost in njegovi spremljevalci so ji bili v breme in zdelo se ji je, da ima s tem nepotrebne stroške. Žal, da so jo v takem vedenju začeli posnemati tudi služabniki. Začeli so kralja zanamajati in mnogokrat se je zgodilo, da niso hoteli njegovih ukazov slišati. Stari kralj je sicer čutil vse to, toda še je potrpel in izkušal prezreti tako žaljivo vedenje.

Pregnani Kent, ki bi moral zapustiti deželo in bi bil s smrtjo kaznovan, če bi ga dobili, pa je kralja preveč ljubil, da bi ga zapustil, ker je slutil, da se bliža nesreča. Zato se je preoblekel in se ponudil kralju Learu pod imenom Kaius v službo. Tako je nekdanj mogočni grof Kent iznova mogel koristiti svojemu ljubljenu kralju.

Prav kmalu se je nudila Kaju prilika, da je pokazal, kako zvest in vdan je svojemu gospodarju. Nekega dne je slišal, kako je Gonerilin sluga nedostojno odgovarjal kralju, ker ga je k temu pregovorila njegova gospodarica.

Tega pa dobri Kent ni mogel trpeti in priklenil je nespodobnega sužnja h kladi. Za to uslugo ga je kralj še bolj vzljubil.

Poleg Kenta je ostal kralju posebno zvest njegov dvorni norec. S svojimi duhovitimi dovtipi je razveseljeval kralja; a ker je spoznal, da je kralj neprevidno ravnal, ko je oddal svoje kraljestvo svojim zlobnim hčerama, ga je mnogokrat zbadal in dražil. Trdil je, da mora vsak osel vedeti, kdaj voz vleče konja (s tem je hotel reči, da imajo sedaj Leareve hčere večjo veljavo kakor kralj sam), dalje, da Lear ni več Lear, ampak samo senca Leara.

Končno je Goneril zahtevala od očeta, da naj razpusti svoje spremstvo, ki da je preveč drago in da preveč razsaja na njenem dvoru. Rekla mu je, da naj obdrži samo tako stare može pri sebi, kakor je on sam.

Lear začetkoma kar ni mogel verjeti svojim ušesom, da njegova lastna hči tako neljubeznjivo govori z njim. Kako bi mogla ona, ki je od njega prejela krono, zahtevati, da se loči od svojih zvestih spremljevalcev! Ko pa je le vztrajala pri svoji zahtevi, se je strašno razjezil in jo je nazval zaničevanja vredni zmaj, kajti njegovi vitezi so bili izbrani možje najboljšega vedenja. Točno so poznali in vršili svoje dolžnosti, a nikoli niso razsajali in popivali. Zaradi njene nehvaležnosti ji je očital, da ima srce iz hladnega marmorja in da ni hvaležen otrok, ampak morska pošast. V svojem divjem razburjenju je stari kralj želel svoji hčeri, da naj bodo njeni otroci ravno tako nehvaležni napram njej, kakor je ona, in da naj čuti, da je otroška nehvaležnost bolestejša kakor zob strupene kače!

V svoji besnosti ni hotel poslušati opravičevanj vojvode albanskega in ukazal je osedlati konje ter odjezditi k drugi svoji hčeri Regani. Toda Lear se je spomnil tudi svoje najmlajše hčerke, Kordelije, in spoznal je, kako malo se je ona pregrešila napram njemu. Solze so polile starca — a zopet se je razhudil, da ima taka zlobna hči, kakor je Goneril, toliko moči, da prisili njega do joka.

Lear je poslal k Regani zvestega Kaja, da naznani njegov prihod. Toda tudi Goneril je poslala tja svojega služabnika s pismom, v katerem naznanja, da je oče slabe volje, da se vede nepravilno in da naj Regan ne sprejme njegovega velikega spremstva. Oba sta sta prišla na dvor ob istem času. Kaj je v slu spoznal svojega starega nasprotnika z dvora Gonerilinega in pozval ga je, naj se bojuje z njim. Ker pa se strahopetni sluga ni odzval, ga je Kaj pošteno pretepel, ker je slutil, da prinaša samo zlobne vesti in prepir. Vse to je slišala Regan in ukazala je vreči Kaja, poslanca svojega kraljevskega očeta, v verige.

(Konec prihodnjich.)

Dr. FRAN MIŠIČ:

PALČEK NAŠ ZIMSKI PEVEC

Kakor daleč naokoli sega pogled, do skrajnih mejnikov obzora se blišči in sveti pokrajina v snegu in ledu, v ivju in medlem zimskem koncu. Potoček, ki v ozki globoki strugi rije po sredi gorske drage, skoro molči pod srebrnkastim ledom. Nad njim se klanja zasneženo grmičevje in trnje, obrobļajajoč zamrzli potok in njegove globeli, vrbovje, trnuljice, beli trni, divji šipek in ostrožnice, vse vprek zverženo kakor neprodorna živa meja. Mir, tišina, molk navzgor in navzdol, da trdi sneg škriplje tem glasneje pod tvojimi koraki, ko se po ozki gazi sprehajaš skozi drago ob njenem potoku. Tedaj zadoni na mah iz

gosto prepletenega grmovja nemirno, razburjeno in ježno; trr, trr, trr; err, err; tiktiktiktik; tktktktk tako glasno in krepko, kakor da bi kričal v najbližji bližini velik kričav ptič. Na najvišji vejici upognjene trnjolice zagledaš drobnega palčka, ki se repenči, zgraža, vznemirja, razburja in jezi baš nad teboj, ker si se drznil, da si lišiš v njegovo zimsko kraljestvo in ga motiš v njegovem trnovitem skrivališču. Sedaj moraš nepremično obstati.

Kakor z nekim umetnim sprožilom neprenehoma proži, dviga in postavlja kvišku, skoro navpično pokonci svoj kratki okrnjeni repek in te tako spominja na gizdavo pastirčico, sprehajajočo se ob potoku. Kakor da bi se ti hotel ponašati in rogati, dela čudaško smešne, nagle, globoke poklončke, se huduje, ježno pripolje in se docela pomiri šele, ko se je prepričal, da mu res nisi

sovražen. Morebiti izgine tedaj za trenutek ali dva v svoj trnoličasti gradič, da stika tam po njegovih shrambah in kletah za hrano in okrepčilom. Kmalu pa se ti zopet prikaže, zlasti v sončnih in mirnih zimskih dneh, ko ogreva toplo sonce tudi njegovo podnevno nadzemsko bivališče. In tedaj zadoni v molk in tišino zimskega dne po zasneženi dragi njegova zimska pesem, praznično vesela in glasna, kakor da je zanj že napočil čas pomladne sreče in ljubezni. S tako vnemo, s tako silo in s takim poudarkom žvrgoli, prepeva in drobi, drobn, a trdni in utrjeni palčič svojo zimsko pesem, da se, stoječ na svojih krepkih nogah, kar trese na vsem svojem majčkenem, pepelasto sivem telescu. Sama radost, samo veselo razpoloženje in samozadovoljstvo ga je pri tej zimski pesmi v vzgled, tolažbo in pobudo vsakomur, kdor bi v hudem zimskem času hotel omagati, da pogumno vzdrži in potrpi, dokler se ne vrne prava vlgred. Palčkova pesem doni izredno krepko in glasno, čisto in jasno. Obsega tri različno ločene kitice, ki so zvezane med seboj po posameznih vmesnih zvokih, ter ima kratek uvod z zategnjenimi piski in žvižgi, kakor da bi piskal na pastirsko žveglo; v molku zasnežene in oledenele zimske pokrajine prizor, vreden truda, da ga poiščeš in uživaš, ko so vsi drugi naši pevci pred zimskim mrazom in pomanjkanjem hrane zbežali v tuje dežele ali pa žalostno prosijo, posedajo in molče kot grob okoli naših hiš. Našemu palčku tudi najhujša zima ne more nič škoditi. Razen prvega gnezda, ki si ga najrajši napravi v kaki podzemski luknji ali jami, zaradi česar se latinsko imenuje jamar (troglodytes), ima proti zimskemu mrazu in vremenskim neprilikam še drugo zavetišče, pribežališče in prenočišče. Pod luknjičastim štorom, pod starimi preperelimi drevesnimi

koreninami ali v razpokah skalnatega brega ob potoku si nastelje dober meter pod zemljo okroglo, pravi krogli podobno mehko ležišče ter si ga že poleti in jeseni preplete z bilkami, lišaji in vlakenci, od znotraj pa zamaši z mahovjem, s puhom in perjem. Tu leži, se skriva, dremlje in spi na mehkem in toplem tudi v najhujši zimski burji brez strahu, brez skrbi in brez nevarnosti, ko druge naše ptičke ne vedo, kam naj bi varneje zbežale pred zimo, mrazom in svojimi sovražniki. Tudi zaradi prehrane v zimskem času naš ptič jamar ni baš v zadregi. Majčken, droben in trden kakor je, se prerije skozi sneg do preperelih štorov in korenin. Tisoč žuželk in ličink, ki se v njih skrivajo čez zimo, si zna tam poiskati, tako da njegov jedilni list v zimskem času ne pogreša skoro ničesar. In tako ni prav nič čudno, ako lepega in toplega zimskega dne, ko je nasičen, izpočit in ogret že od podzemske toplote in gorkega ležišča, prileti na sonce in golo trnjulico, prepeva veselo, zadovoljno, prav pomladansko svojo pesmico, dočim se ostali naši stalni pevci jedva upajo začeti se pri-
tajeno gibati in čivkati ob toplih žarkih zimskega sonca.

Palček ali stržek je eden izmed najmanjših, najdrobnejših in tudi najlažjih naših stalnih ptičev, četudi ni med vsemi res najmanjši. Kakor razodeva veliko življenjsko modrost, ker zna kakor noben drug ptič sredi hude zime uživati toploto in veselje ljube pomladi, tako je tudi v svetovno znani višinski letalni tekmi ptičev pokazal svojo izredno spretnost in zvitost ter je tako odnesel tudi zmago, da je za orlom, pravim kraljem ptičev, si po pravici tudi zaslužil ime »kraljiček«, kakor ga ponekod imenujejo, zamenjajoč ga s pravim zlatoglaviim kraljičem.

Veselo in zanimivo je opazovati palčke, kadar mladijo. Zaporedoma pri-
letavata stara h gnezdu in v gnezdo z obilno hrano za mladiče. Tedaj izgledata, kakor da bi imela viseče dolge brke; tako štrle in vise njima s kljunčkov na obeh straneh nožice raznih prelcev in žuželk, ki so za mladiče najslajša sočna pečenka. Ko mladiči zapuste gnezdo, jih stara dva poučujeta skrbno v vseh potrebah in umetnostih vsakdanjega življenja. Skozi najgostejše trnovite grmičevje šviga družina drobnih palčkov z neverjetno spretnostjo sem ter tja, preiskuje še tako skrite kотиčke, pobira in zoblje žuželke ter si polni z njimi želodčke; mladiči pa kaj poredno delajo prve elegantne poklončke ter samozavestno vihajo repke, kakor da bi hoteli pokazati, da so že veliki, večji kakor palec.

JOŠ BRINAR
PAVLIHA IN NJEGOV
VESELE PUSTOLŠČINE

XI. PAVLIHA SE VRAČA DOMOV

O BRKINI, KI SO NOGE ZGUBILI.

Ko je odpotoval iz Benetk, mu je maček za pasom strčal od srebra in zlata. Tako se nameri le malokateremu pohajaču; seve, Pavliha je znal vsako stvar zgrabiti na pravem koncu. Vračajoč se domov, si je lahko marsikaj pri-

voščil. Njegova prva skrb je bila, da si je zopet kupil konjiča, ponižno in kakor jagnje krotko živalco, ki ga je varno nosila prek Furlanije v slovenske krajine.

Ko je lagotno v cenc jezdil po Vipavski dolini, je nekega lepega jutra naletel ob cesti na sedmero Brkinov, ki so vsevprek ležali in se prepadli in obupani spogledovali. Pavliha je ustavil svojo mrho in je vprašal možakarje, če jim je mar toča čez noč koprive oklestila, ali če jih je kakšna druga nesreča zadela.

»Oh, gospod,« je izpregovoril najbližji, »v veliki zadregi smo, ker imamo vsi enake hlače po barvi in po kroju. Saj nas poznate, nas sedmero kraševcev Brkinov? Na žegnaniu smo bili včeraj tam v onile vasi, pa smo se ga nalezli terana in vrhpoljca. Čisto pomalem smo ga srkali, lahko nam verjamete, gospod; pa je že bila taka kapljica, ki precej v lase zleze. No, in smo rekli, pa pojdimo malce na špas dolte po livadi. A Jakec in Tine, a Miha in Pepč je vsak še eno steklenko pikolita vtaknil v žep, in tudi jaz, Smukpodvrbo, sem storil takisto. Pa smo posedli tule v mejo in smo srkali pomalem sladko kapljico. Pri tem pa nas je menda spanec posilil; zakaj ko smo sedli, nam je ščep prijazno mežikal z neba, zdaj pa, se zdi, že pripeka žarko sonce. Vranč, osem bo ura, kaj ne, gospod, če ne več?«

Pavliha jim je pritrdil, da gre že proti devetim, pa da ne more uvideti, zakaj se drže tako žalostno kakor pogrebci, kvečjemu, če so se morda v jutranji rosi nahoda nalezli.

»To ne, ljubi gospod,« je nadaljeval Smukpodvrbo, »stvar je čisto druga. Ko smo se davi zbudili in smo hoteli vstati, joj nesreče, so se nam v spanju noge tako zmotovile in zapletle, da ni nobeden vedel, katere so njegove. A povrh še ta smola: vsi imamo enake hlače, in ako bi zdaj kateri vstal in bi pobral noge svojega sosedu s sabo, jojmine, to bi bila nesreča! Pomagajte nam, gospod, vsakemu na svoje noge; dobro vas zato poplačamo!«

»Bogato vas nagradimo!« so zajavkali združeno Brkini ter prosili in zaklinjali Pavliho, naj jim za božjo voljo pomaga.

»Počakajte le za trenutek, siromaki,« je dejal Pavliha, razjahal svoje kljuse in si urezal v bližnjem grmu debelo leskovo šibo. In začel je z leskovko opletati in švrkati na vso moč po nogah in bedračah. Kogar je ocvrla leskova mast, takoj je skočil pokonci in je ročno našel svoje noge.

Nazadnje je samo še eden sam obsedel; to je bil Jurek, in ta je dejal: »Ljubi gospod, ali naj jaz ne dobim svojih nog nazaj? Mar nočete na meni zaslužiti plačila? Ali pa so morda totele noge moje?«

»To bomo brž videli!« je odgovoril Pavliha in ga je s šibo tako usekal po krakih, da mu je vzkripela debela klobasa.

Zdaj je tudi Jurek planil pokonci, in vsi so bili veseli, da je vsak spet imel svoje noge.

Tisti pa, ki mu je bilo Smukpodvrbo ime in ki je bil prvi ogovoril Pavliho, tisti je v imenu sedmorice spustil nad burkeža oduševljeno govoranco ter mu je naposled hotel pokloniti veliko nagrado. Toda Pavliha ni hotel denarja sprejeti, češ, da jim je pomagal za boglonaj, pač pa jim kot prijatelj svetuje: »Kadar se bodete zopet vračali z žeganja, ne pozabite svojih nog in pa pomislite: ravna pot — najboljša pot!«

Nato je Pavliha zasedel svojega šarca in odjezdil po beli cesti, a sedmeri Brkini so mu še dolgo vpili zahvalo in mahali z rokami v slovo.

KAKO JE PAVLIHA ZASTONJ OBEDOVAL.

Jezdec proti burji, je prispel Pavliha v Postojno ter se ustavil v krčmi, kjer je nekoč krčmaril vinotok, Kralj po imenu. Njegova vdova še mlada, živahna ženica, je stala baš na pragu, ko je Pavliha prijezdil v mesto.

»Zdravstvujte, dična gospa kraljica!« je ogovoril Pavliha krčmarico. Našopirjeni ženi se je ogovor laskal, in ker je po Pavlihovi obleki sodila, da ima odličnega gosta pred sabo, mu je zelo prijazno odzdravila in ga povabila, naj izkaže čast njeni krčmi.

Opoldne ga je vprašala krčmarica, kako ukazuje radi obeda, ali hoče obedovati v gostilniški sobi ali posebej zase ali kakor že.

»Kakor se pač plačuje,« je odvrnil Pavliha; »povejte mi, gospa kraljica, kako je s plačilom?«

Krčmarica je odgovorila: »Za gosposki obed se plača štiri in dvajset beličev, za navadno kosilo osemnajst in za družinsko hrano dvanajst beličev.«

»No, dobro,« je odvrnil Pavliha, »za največ denarja opravi najrajši.« In se je vsedel za gosposko mizo ter se pošteno nasitil. Po obedu je prosil krčmarico za plačilo, češ, da ima ta dan še dolgo pot pred sabo.

»Ljubi gost,« je dejala vdova, »pa mi plačajte za obed štiri in dvajset beličev, potem pa pojdite, v božjem imenu, kamor ste namenjeni.«

»Ne tako, dična gospa,« se je začudil Pavliha, »saj morate vi meni plačati štiri in dvajset beličev, kakor sva se bila davi zgovorila. Ali niste dejali, da se za gosposki obed plačuje štiri in dvajset beličev? No, in močno sem se moral truditi, da sem toliko denarja prislužil. Kar pot me je polival, tako sem se mašil in zalagal; za živ svet ne bi zmozel trohe več. Zato mi pač gre za težko delo trdo zaslužen plačilo.«

»Vi ste pravi prismuk,« je smejoč se odgovorila krčmarica. »Če se ne motim, ste menda sam Pavliha, o katerem gre glas, da uganja takele trape in norce.«

»Resnično, to sem jaz, milostiva gospa kraljica!« je pritrdil Pavliha in se globoko priklonil.

»No, to je res,« je odvrnila krčmarica, »pri obedu ste se močno potrudili, saj ste pojedli za tri težake. Da bi za oblogoltnost še plačevali, to pa ni pri nas navada. Zaradi obeda se ne bom kremžila in pehala, zato ker ste pač vi, mojster Pavliha, ki ste znan zvitež in norcepas. Da bi vam dala še denarja povrhu, tega pa ne! Vranč, sicer poreko ljudje: lej jo prismuko! Počastili ste mojo hišo z vašim prihodom, in jaz sem vas zato po gosposko pogostila; a zdaj sva si bot, prijatelj Pavliha!« Tako je dejala krčmarica in mu segla v desnico, in Pavliha ji je krepko tlesnil v dlan.

»Stotera vam hvala, gospa Kraljica!« je še zaklical in se je zavihtel na sedlo; a krčmarica je dolgo zrla za njim, govoreč si potihem: »Škoda, vranč, oj škoda, da je tak — prismuk!«

KAKO JE PAVLIHA MESO KUPOVAL.

Ko je Pavliha priromal v Ljubljano, so ga meščani in dijaki kar brž spoznali; a razni postajači in pohajači so ga speljavali in kurili, da bi ga zvalili v kako pustolovščino.

Nekega dne je korakal Pavliha mimo mesarskih stojnic. Kar mu je zaklical debelušen mesar: »Gospod, izberite si vendar kos mesa in ga vzemite s sabo domov!«

»Prav rad,« je odgovoril Pavliha, »a kateri kos si naj izberem?«

»Tule, gospod, to telečje stegno vzemite, mhm, to vam bo pečenka!«

Pavliha se ni dolgo pomišljal, vzel je stegno, ga vtaknil pod pazduho in moško odkoračil po trgu. Mojster je zazijal, potem pa jo je ubral za Pavlihom, kričeč: »Gospod, ej gospod, pozabili ste plačati!«

»Plačati?« se je začudil Pavliha. »Saj niste o plačilu ničesar omenili, mojster. Dejali ste samo, naj vzamem tole stegno s seboj domov, da bo pač okusna pečenka. To lahko potrde sosedje, ki so tam poleg stali in vse čuli.«

Prodajalci v sosednjih stojnicah so burkežu radi pritrdili; zakaj privoščili so škodo mojstru debelušču, ki jim je že marsikakega kupca odvrnil, zvabivši ga s sladkimi besedami k svoji stojnici. »Zdaj ga pa njegove lastne besede tepó; le naj ga, pežeruna!«

Izguba stegna in zbadanje sosedov pa ni izpametovalo mojstra mesarja. Ko je drugi dan Pavliha spet šel mimo njegove stojnice, ga je prijazno ogoril: »Pridite, gospod, in vzemite si spet kos pečenke!«

Pavliha je pristopil in brž zagrabil. Toda mesar, že poprej sklenivši, da bo burkeža nasukal, je bil tokrat hitrejši in je trdno zgrabil izbrani kos.

A Pavliha mu je rekel: »Mojster, izpustite pečenko; saj vam jo plačam!«

»Najprvo denar, potem roba!« je odvrnil mesar.

»Tudi prav,« je odgovoril Pavliha. »A zdaj mi povejte, mojster, ali mi daste pečenko, ako vam povem besedo, ki vam bo ugajala? Če vam pa moja beseda ne bo všeč, vam takoj odbrenkam peneze za tole pečenko in še za večrajšnjo povrhu!«

»Tu je roka, velja!« je pritrdil mesar. Pavliha je segel za pas in izvlekel usnjenega mačka, da je zažvenketalo v rejenem mošnjčku ter so se skozi drobna oka jermenja zableščale rumene lisičke v sončnih žarkih. Pa je dejal: »Evo ti, ljubi moj zlati maček, plačaj ljudem, kar pojém! — Kako vam je všeč ta beseda, mojster?«

»To je poštena beseda in mi zelo ugaja,« je odgovoril mesar, strmeč venomer v bleščeče zlatnike.

Zdaj se je Pavliha obrnil k ljudem, ki so se nabrali ob stojnici, ter je izpregovoril: »Slišali ste, prijatelji, kako sva se bila z mesarjem dogovorila, in pritrditi morate, da je pečenka zdaj moja; zakaj mojstru mesarju so bile moje besede všeč, sam je to očitno priznal.«

To so potrdili vsi navzoči, in Pavliha je vzel pečenko ter se odhajaje rogal: »Lejte mojster, pa sem si le zopet vzel pečenko, kakor ste mi bili veleli!«

Mesar je stal ko polito ščene in ni vedel besede dati norcepasu, ki ga je bil že vdruživši zbedačil. Sosedje pa so se muzali, češ, prav se mu je zgodilo harrantaču gobezdaču.

Ko so ljudje tako z mesarjem norce brili, se je naposled vendarle zasmilil nekemu dijaku, ki se je pravice učil na visoki šoli. Ta je pristopil in ga tolažil: »Nič ne marajte, mojster, in ne žalujte preveč! Saj za vašo pečenko bi ne bili dobili plačila, četudi se ne bi tako zaleteli s svojim odgovorom.«

»Kako mislite to, gospod?« so vprašali nekateri, ki so ob stojnici zijala prodajali.

»Zadeva je čisto jasna,« je odvrnil učenjaček. »Ako bi bil mojster odgovoril, da mu Pavlihove besede niso povšeči, bi se bila kupčija navidez res končala v prid mesarju. Toda lisjak Pavliha bi bil vzlic temu obdržal rumenjake v mošnjčku; zakaj navihani kljukec bi mu bil takole odgovoril: Ako vam ni všeč, da moj zlati maček plača ljudem, kar pojém, — no, potem, ljubi mojster, vam pač nič ne plačam, ker sami želite tako!«

Dr. PAVEL BREŽNIK:

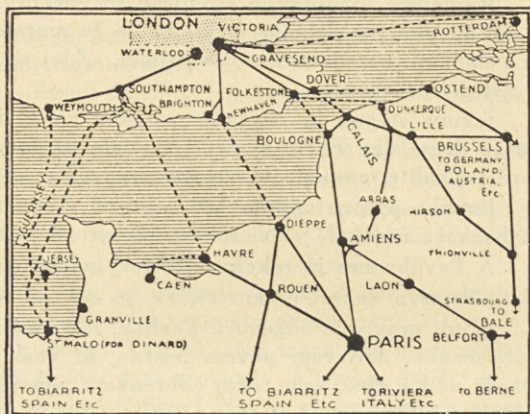
POTI ČEZ ROKAVSKI PRELIV

Imel sem namen, da se na svojem potu v Anglijo ustavim za nekaj dni v Parizu, da posetim stare znance in se spet navžijem po presledku nekaj let tistega prijetnega, domačega pariškega vzdušja, ki se mi je tako prikupilo že pred dvaindvajsetimi leti, ko sem prvič hodil po metropoli Francije kot visokošolec. Toda julijska vročina je bila to pot v Parizu tako neznosna, da sem sklenil, takoj odhiteti naprej. Moja prva pot je bila na Boulevard de la Madeleine št. 12, v urad britanskih železnic.

Tu sem preštudiral vse možnosti, kako bi najbolje, to se pravi najceneje prišel preko Rokavskega preliva. Pot po zraku iz Pariza v London seveda zame ni prišel v poštev, ker glede cene ne more konkurirati s potom po zemlji. Vendar sem si iz radovednosti ogledal tudi letni red. Vozijo angleška in francoska letala. Tako na primer rabi trimotorno letalo, imenovano »The Golden Clipper«, francoske družbe Air France iz Pariza v London samo poldrugo uro. S trga Lafayette sredi Pariza se odpeljete z avtom letalske družbe ob 7.25, na letališču Le Bourgetu ste čez picle pol ure, ob osmih se dvignete v zračne višave, ob 9.40 pa že pristanete na letališču Croydonu v bližini Londona in ob 10.30 ste že sredi Londona, v ulici Haymarketu. Polet stane v našem denarju okroglo 1200 dinarjev.

Nato sem si ogledal zemljevid prog in cene kombiniranih železniških in parobrodskih vozniških listkov preko Rokavskega preliva. Šest različnih prog vodi iz Pariza v London, to so te-le: Caen—Southampton, Le Havre—Southampton, Dieppe—Newhaven, Boulogne—Folkestone, Calais—Dover, Dunkerque—Folkestone. Cene teh prog so zelo različne. III. razred stane od 330 do 170 francoskih frankov, za progo Pariz—London, tja in nazaj. Vzel sem izletniški listek, veljaven za progo preko Dieppea in Newhavena za ceno 170 frankov, to je nekako 530 dinarjev.

Vročina je bila tako huda, da se mi ni niti ljubilo napraviti sprehod po velikih boulevardih. S prijateljem sva šla kosit, potem pa naravnost v kopališče. Pariz ima več lepih plavalnih bazenov, eden največjih je Piscine de la Tourelle v bližini Porte del Lilas, znan tudi našim sportnikom, kajti tam se večkrat vrše mednarodne plavalne tekme. Tu sva prebila ves popoldan. Zanimivo je, da sva se morala pred vrati nastaviti in čakati nad pol ure, preden sva dobila vstopnice, takšen naval je bil na kopališče. Velika ura na zidu je kazala sedem, ko sva odšla iz vode. Bil je že zadnji čas za na vlak. Odbrzela sva s podzemsko železnico po kovčge v hotel, nato pa z isto železnico proti kolodvoru. Ko slučajno pogledam na uro, vidim, da gre čez 15 minut najin vlak. Kar zazeblu me je in spoznal sem, da je šla ura v kopališču vsaj za četr

ure prepočasi. Trinajst postaj sva imela še na progi podzemne železnice do kolodvora, nemogoče je torej bilo, priti o pravem času do vlaka. Kaj storiti? Ni preostalo drugega, kakor da sva na prvi postaji izstopila, pomigala prvemu taksiju ter mu rekla, da moramo biti v desetih minutah na Gare Saint-Lazare. Možak ni rekel ne bev, ne mev, temveč vozil čisto mirno svoj tempo. Mene je kar srbelo, tako sem bil nervozen, kajti najina karta za London je bila izletniška znižana karta, ki je veljala samo vsak torek zvečer, in bi bila morala, če bi zamudila vlak, doplačati 50 frankov. Vendar nama je bila sreča mila: tri minute pred odhodom brzca sva že sedela v njem.

Tu se na sosednjem tiru pripelje ogromna smotka iz aluminija, za katero bo treba še poiskati slovenski naziv; Francozi imenujejo to prevozno sredstvo »automotrice«, Nemci pa Schienenzeppelin. Hitro sem izkoristil priliko, skočil iz svojega vagona in si od bližje ogledal elegantno vozilo. V sredini so nameščeni stroji, menda Dieselski motorji, spredaj in zadaj je pa udobna, velika kabina z več vrstami naslonjačev, ki jih je mogoče vrteti na vse strani. To vozilo lahko doseže hitrost do 200 km na uro.

Ko sem stopil nazaj na svoj vlak, se je ta že začel premikati. Silno zatohlo je bilo v vozu, kljub temu, da je vlak že na kolodvoru dosegel svojo normalno brzino. Oblaki so zatemnili nebo in povsod so že prižigali luči. Lep je pogled na velik kolodvor v mraku, ko se v temnovijoličastih večernih barvah in v sajastih cunjah dima, ki ga bruhajo stroji, ostro bliskajo električne luči. Kmalu smo izven mesta. Vozimo ob Seini, mimo Sartrouvillea, znanega postajališča oziroma pristana za vodna letala. Tu ima tudi naš ožji rojak, Domžalčan g. Klopčič, svojo tovarno za fotografske kamere. Brez pristanka hitimo naprej. Noči se in hvala Bogu, hladno postaja: od morja sem piha prav prijeten veter. Kmalu je tako temno, da pokrajine ne vidimo več. Ozrem se po sopotnikih: večinoma so Angleži, ki potujejo domov. Vse čita in molči. Tudi jaz razgrnem pariški večerni list in se zatopim v politiko razoroževanja. Toda nenadoma začujem iz kota našo govorico. Počasi se okrenem, ne da bi vzbudil pozornosti. Bila sta dva mlada fičfiriča, strašno elegantno oblečena. Že poprej sem bil opazil njiju necivilizirano vedenje. »Tema dvema se pa midva ne bova izdala,« sem šepnil prijatelju na uho, kajti sram bi me bilo pred sopotniki.

Slednjič pridemo v Dieppe. Na vsej progi se nismo niti enkrat ustavili. Prvi kolodvor je v mestu, toda tu je le en sam potnik izstopil, nato pa se pelje vlak preko mesta, po cestah in trgih v luko ter pristane tik ob morju. Potniki gredo preko carinskega in policijskega urada na ladjo.

Parobrodi, ki vozijo preko Rokavskega preliva niso kdovekaj veliki, tudi niso tako elegantno in udobno opremljeni kakor prekoceanske ladje. Pri njih se gleda samo na najsolidnejšo gradnjo in največjo hitrost. Za dame je posebna seba, kjer streže postrežnica, stewardess (izg. stjuédis). Zasebne kabine (private cabins), ki so nekaj dražje in ki jih navadno vnaprej brzojavno naročajo, se nahajajo na obeh straneh ladje. Kdor se boji vetra ali pa nagiba k morskimi boleznim, naj sede tik za dimnik. Tam je najbolj v zavetju in se tam tudi najmanj čuti guganje ladje.

Pol ure po prihodu vlaka se je ladja že odpeljala. Počasi smo puhali po luki, ki je mestoma tako ozka, da za dva parobroda vštric že ne bi bilo prostora. Ko pa smo smuknili na koncu dolgega valobrana mimo svetilnika ven na prosto, se je začela dirka po penečem se valovju v temno noč. Svetilnik je čez pol ure že izginil v valovih, le njegov svetlobni stožec je nemirno drsal po ozračju, mi pa smo mogočno jurili naprej. Ne bi si bil predstavljal, da ti parobrodi tako naglo vozijo. Zdelo se mi je, da se peljem s torpedovko. Potniki

so šli skoraj vsi spat, saj menda ni bilo dosti takšnih, ki se prvič vozijo preko Rokavskega preliva. Jaz pa sem ostal še dolgo na krovu in opazoval valovje v svitu parobrodovih luči in v daljavi tu in tam ladje. Slednjič je tudi mene premagal spanec in šel sem dol v veliko skupno spalno dvorano, kjer ima vsak potnik svoje ležišče. Hitro sem zaspal.

Naslednje jutro je bil že dan, ko so nas zbudili udarci na krovu. Bili smo že tik pred angleško obalo. Hitel sem na krov in opazoval novo zemljo. V luči je bilo še vse mirno, bili smo zelo zgodnji. Le vlak, ki je čakal na nas, je pihal na nabrežju. Stopil sem naprej in bil eden prvih pri carini in v vlaku.

MLADI PIŠEJO

NA GOLICO

Porodilo se je lepo majsko jutro. Predno je sonce vstalo, sem že pevaje koračil proti postaji. Čista modrina se je razlivala na nebesnem oboku, ki se je jel odevati na vzhodu v škrlatni plašč. Čeprav sem bil obložen s težkim nahrbtnikom, vendar sem hitro prišel na postajo. Zbrana je bila že večina mojih sosedov. Pogledali smo na uro in nestrpno pričakovali vlaka. Končno je vlak prispel. Vstopili smo. Lokomotiva je vrgla v zrak par gostih oblakov dima in že smo se pomikali naprej. To je bilo vriskanja in prepevanja iz mladih grl.

Vlak je hropel in brzel po dolinah in brdih, čez prepade in skozi griče, da bi nas hitreje pripeljal k cilju. Kmalu nas je zajela ljubljanska megla, ki pa je izginila, ko smo prišli izven ljubljanske kotline. Ko sem pogledal skozi okno, sem že opazil, kako nas pozdravljajo sivolasni očaki naših planin.

Na Golici 28. maja 1936.

Pogledal sem na uro. Kazala je pol devetih; štiri ure. Torej prispemo h koči ob pol ene. Cesta se je v serpentinah dvigala, bila je lepa, posuta s peskom in brez kotanj, kakršnih sem le malo videl. Vedno slikovitejša pot se je odpirala pred nami. Na levo in desno skaklja vse polno majhnih izvirov in potočkov, ki se združujejo in hite v dolino. Že od daleč smo zaslišali šumenje gorskega potoka, ki je delal krasne slapove — par tudi po več metrov visokih

Na Jesenicah smo razbremenili našega vztrajnega hlapona in se mu priporočili za povratek. Napotili smo se na Golico. Ker sem bil radoveden, kdaj prispemo do spodnje koče (1538), sem vprašal starčka, ki je poganjal volovsko vprego, koliko je do vrha. — »Kaaj?« sem dobil v odgovor, zato sem vprašal glasneje. —

»Hm! Dobre hoje štiri ure.«

— in potem drvel v globoki soteski v dolino. Res, slikovita pokrajina! Tu ni nič dolgočasnega in enakomernega. Za vsakim zavojem se ti odpre slikovitejši prizor. Čim smo prišli višje, je začelo pojemati listnato drevje, pokazali so se iglavci in še višje le še grmičevje in ko smo dospeli do koč, je izginilo tudi to grmičevje, pokazali so se le razni lišaji in mahovi. Ko sem prispel h koči, sem ugotovil, da sem prišel kake pol ure pozneje kot bi moral. Preveč sem bil utrujen; nisem bil vajeen tako velike ture. Prispel sem prvi h koči, seveda sem bil prepoten, kot bi hodil po dežju. Od Triglava je pihal mrzel veter in zato sem jo hitro pobral v koč. Nekaj sošolcev je bilo za menoj, zadnja patrolja pa je prispela kako uro in pol pozneje.

Proti večeru smo se napotili h gornji koči, ki je prav na vrhu (1835) in le kakih 10 metrov oddaljena od državne meje. Nudil se nam je krasen razgled, posebno tja po Koroški, kjer prebivajo naši bratje.

Pobočje Golice pada precej strmo na avstrijsko stran in je poraslo z grmičevjem ter počasi prehaja v dravsko polje. Na desno se vidi v daljavi Celovec. Na levo, še bolj v ozadju, se vidi Beljak. Drava se vije po Korotanu kakor modri pas. Tam se razprostira Vrbsko jezero, na levo Baško jezero in med njima Osojsko jezero, kjer je delal pokoro Aškerčev »Mutec Osojski«.

Po slemenu so bili še celi skladi snega, ki niso še skopneli, in to je dobrodošlo nam, da smo se v majskem popoldnevu pošteno nakepali. Zapustili smo vrh in šli nazaj k spodnji koči. Ker je bila pot nazaj strma in gladka, smo se več vozili sede kakor po nogah. Bal sem se, da mi bodo hlače pokazale luknje, kar se pa k sreči ni pripetilo. Podali smo se k počitku in ker smo bili utrujeni, smo kmalu zaspali. Zjutraj sem se zbudil in na čudo opazil, da moj slušni organ ni v redu. Isto so izjavili tudi drugi sošolci. Postali smo skoraj gluhi. Gospod profesor nam je pojasnil, da je to radi majhnega zračnega pritiska, ki ga nismo navajeni.

Prvi žarki jutranjega sonca so se uprli v vrhove Alp. Triglav se je lesketal, kot bi bil posejan z neštevilnimi majhnimi biseri. Sava se je penila v globoki soteski in na obeh straneh so jo obdajali beli vrhovi.

Zapustili smo Golico in se spustili v nižine. Z Jesenic smo šli peš mimo krasnega Vintgarja na Bled. Na Bledu smo posedli v čolne in se pripeljali na otok. Zadonela je pesem. »Otok bleški, kinč nebeški...« Mimo čolna je priveslal labod in nas pogledal, kdaj se ga kdo usmili in mu vrže košček kruha. To je bilo veselje. Na pomoč sta mu prihitela še dva in vsi trije so imeli dovolj. Posetili smo cerkvico, v kateri deli Mati božja vernim kristjanom milosti. Tudi jaz sem prijel za vrv in pozvonil Mariji v čast, da mi izpolni željo...

Labod na jezeru.

GLAVAN JOŽE, mešč. šola, Novo mesto.

SKOPLJE. Dušanov most čez Vardar, na desni oficirski dom.

DUŠANOVO SKOPLJE

Nad Vardarjem sredi mesta je na hribu velik grad Dušana Silnega. Pod gradom leži mesto in cel gozd minaretov. To nenavadno sliko občudujemo že z vlaka.

Verjetno je, da je mesto iz bizantinskih časov, kasneje so se priselili Turki in Srbi. Od železniške postaje nas vodi k valovom Vardarja živahna ulica kralja Petra. Na obeh straneh nas spremljajo moderne zgradbe, trgovine, hoteli, kot n. pr. Bristol, Srpski kralj itd. Par korakov dalje pa nas vabi katoliška cerkev, zgrajena v starem gotskem slogu. Blizu Vardarja se ulica razširi v trg. Občudujemo najlepšo stavbo: oficirski dom. Tu je bil baje v 16. in 17. stoletju suženjski trg.

Stojimo na kamenitem, vzbočenem Dušanovem mostu. Po turškem napisu na njem sklepamo, da je iz dobe Murata II. (15. stol.). Lahko rečemo, da spaja Evropo in Azijo, moderni del mesta s starim turškim.

Evo nas v čaršiji! Dolge, ozke, vijugaste ulice, kjer se naslanjajo prodajalne druga na drugo. Tu dobiš prav poceni raznovrstne orientalske izdelke. Srečavamo Turke s fesi in turbani ter Turkinje s črno kopreno in v čarčafcih. Bulam, bi mislil, ne prija turška nesnažnost, da so tako zaplankane. Tudi Arnavte srečujemo sem ter tja. Bratje smo s potomci Halil bega, Musa Arbanaše in Kraljeviča Marka. Tu so Jugoslovani, Arnavti, Bolgari, Turki, Romuni, Cincari, Cigani itd. Pravi Babilon. Velika večina jih je vsekakor slovanska. Žal, da Turki že opuščajo staro nošnjo, zdi se nam, da je prav v njej za zapadnjake mnogo romantike.

Vstopimo v znamenito podzemeljsko cerkvico sv. Spasa, ki je starejšega porekla, toda obnovljena za časa Turkov. S prižgano svečico si ogledujemo dragoceni ikonostas, ki predstavlja dvanajst dogodkov iz sv. pisma. Delali so ga trije mojstri-domačini dvanajst let. Nemci nudijo zanj velikanske vsote, ker bi ga radi prenesli v kakšen svoj muzej.

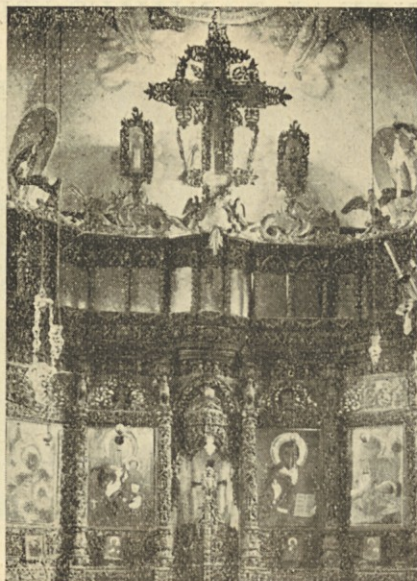
Malo dalje stoji na griču ponosen grad. Pripisuje se Dušanu, toda nekateri menijo, da so ga sezidali Bizantinci. V njem je nastanjen pešadijski polk. Vojaki so daleč od doma ali vendar doma, kajti zavedajo se, da so svoji v svojem. Iz njihovih grl čujemo pesmi, ki so zrasle pod Triglavom, pod Velebitom, pod Fruško goro in te melodije se mešajo z makedonsko pesmijo. Diven je pogled na južnjaško mesto in na Skopsko Crno goro (Karadag), kjer se je nekoč razlegala komitska pesem:

O tamo dole
na sred na Balkan,
tamo se bijat
mladi junaci.

Mladi junaci,
sve Makedonci,
mlada Srpcinja,
sve neženjena.

Bojak ni bijet,
pesma ni pejet,
na svojta majka
Makedonija.

Makedonkite
vence gi pletat
od svojto srce,
od gorsko cveče...

Ikonostas v cerkvi sv. Spasa.

Danes pa, ko so zamenjali puško s plugom in ko se dvigujejo novi domovi, domovi dela in sreče, danes se tu razlega pesem svobodnega človeka.

Oglejmo si še nekoliko turški del mesta. Hiše so zgrajene v turško bizantinskem slogu, ulice tlakovane s kaldrmo, kjer tajinstveno odmeva štoklanje žensk v lesenih papučah. Zanimiv je Kuršumli-Han. Tu so prenočevali in se krepčali potniki, kakor tudi karavane. Saj je Skoplje ležeče med vzhodom in zapadom že od nekdanjega trgovskega središča. Med svetovno vojno so bili tu politični kaznjenci. Danes je to arheološki muzej, kjer opaziš nešteto spomenikov in sarkofagov iz rimskega mesta Scupi. Kot mala tržišča služita še danes Kapan-Han in Suli-Han. Omembe vredna je tudi Sat-Kula. Izven mesta je še dobro ohranjen vodovod, ki ima 55 obokov, je delo rimskega graditelja iz dobe Justinijana. Kaj pa džamije? Najvišji minaret ima Jaja pašina džamija iz 16. stol. Na srbsko srednjeveško arhitekturo močno spominja Gazi Isa begova iz 15. stol. Važnejši sta še sultan Muratova in Mustafa pašina. Prav zanimivo pa je zvečer ob džamiji, ko stoji muezin na ošpičenem svinčniku-minaretu in ko s svojim šakaljim glasom poje molitev: la ilaha ilaha Alahu... Ni Boga razen Alaha...

Po korzu pa slišiš raznašalce časopisov: Politika, Vreme, Pravda, Ošišani jež, Panoramaaa... Vsak lokal ima svoje mize in stole kar na hodnikih. Natakarnji se s težavo prerivajo med sprehajalci. Vsedemo se za prvo prazno mizo. Duh čevapčičev in ražnjičev nam prijetno udarja v nos...

TROTOŠEK KAREL, I. real. gimn., Ljubljana.

NEKAJ ZANIMIVOSTI IZ SAVINJSKE DOLINE

Gimnazija v Celju.

Če greš po glavni cesti, ki pelje iz Celja proti Ljubljani, se ti pred očmi odpira vedno širša Savinjska dolina. Če še nisi bil nikoli tam, te bo presenetilo nekaj nenavadnega. Na obeh straneh reke Savinje se razprostira široko savinjsko polje. Če boš potoval po Savinjski dolini, boš opazil na polju kopice hmeljev. Kaj pomenijo te kopice? To so hmeljeveke, katere postavijo v jeseni hmeljarji v kopice, spomladi pa jih razstavijo po hmeljskih nasadih. V Savinjski dolini

raste hmelj, nada in up Savinčana in savinjskega hmeljarja. Ob glavni cesti leži 9 km iz Celja trg Žalec. Žalec je važnega gospodarskega pomena. V Žalcu stoji več hmeljarn, v katere vozijo savinjski hmeljarji prodani hmelj. V Žalcu je mnogo trgovcev s hmeljem. Trgovci razpošiljajo nato prodani hmelj v razne pivovarne pri nas in tudi v druge države. Po Savinjski dolini vozi vlak. Od postaje Sv. Peter v Savinjski dolini je oddaljen 5 km precej važen kraj Sv. Pavel. V Sv. Pavlu sta dve tovarni, ki zaposlujeta skupaj približno 500 delavcev. Prva tovarna izdeluje platno, druga pa barva platno. Sv. Pavel je tudi važen radi banovinske ceste, ki pelje iz Sv. Pavla v Marijo Reko in dalje v Trbovlje. Na južni strani Savinjske doline se razprostira Celjsko gričevje z najvišjim vrhom Mrzlico (1119 m). Z Mrzlice je lep razgled v Hrastnik in v industrijske Trbovlje.

KAČ IVAN, deš. mešč. šola v Celju.

D R O B I Ž

Dr. P. B.:

PRENOVLJENA PERZIJA

Da je Mustafa Kemal Paša prenovil Turčijo, je splošno znano, toda le malokdo ve, da ima tudi Perzija svojega nacionalističnega diktatorja, ki jo je popolnoma moderniziral. Azija se vzbuja in prenavlja; tujec, ki bo potoval preko nje, kmalu ne bo mogel opaziti razlike med evropsko in azijsko pokrajino. Reorganizator Perzije se imenuje Reza Khan Pahlevi. Od navadnega vojaka se je povzpел na šahovski prestol. Je rojen Perzijanec in služil je v vojski. Kmalu je bil imenovan za oficirja. Ko je postal Syed Zia-ud-Din perzijski mi-

nistrski predsednik za nekaj mesecev, je spoznal veliko zmožnost Reze Khana in ga imenoval za vojnega ministra.

Preden je Reza Khan nastopil svojo službo, je bila splošna varnost v deželi tako majhna, da si ljudje niso po sončnem zahodu več upali iz hiš, kajti na cestah so po noči neomejeno vladali roparji. Neko noč ko se je Reza Khan peljal v svojem vozu domov, so ga napadli roparji. Tako se je zgodilo, da se je moral Njegova Ekscelenca Vezir-Jang (vojni minister) boriti z roparji za svoje življenje v prestolnici države. Reza Khan je s pomočjo vojaštva napravil deželo varno, tako da sedaj lahko vsakdo nemoteno povsod potuje, kar je vsekakor v orientalskih razmerah velikanski napredek.

Ko je oktobra l. 1923. perzijska vlada odstopila, se je sestavil nov kabinet z Rezo Khanom kot predsednikom. Bil je ob enem vojni minister ter je tako postal vojaški diktator Perzije. Oktobra 1925. je Mejliss (perzijska narodna skupščina) podala izjavo, s katero se odstavlja prejšnja dinastija Qajar in poverila z začasno vlado Reza Khana, dokler ne bi ustavotvorna narodna skupščina določila oblike vlade. Ta skupščina se je pa kmalu na to sestala in je imenovala Reza Khana za perzijskega šaha.

Reforme, ki jih je uvedel Reza Khan v deželi, so številne in raznovrstne. Kakor Kemal paša je najprej zlomil vpliv duhovnikov. Veliki vpliv starokopitnih muslimanskih duhovnikov je sedaj popolnoma odstranjen in dežela se lahko svobodno razvija. Reza Khan je preosnoval pred vsem vojaštvo. Uvedel je splošno vojaško dolžnost in jo postavil v službo civilizacije. Fantje se po dveletni vojaški službi vračajo domov čisto zapadnjaško vzgojeni in prepojeni z modernim mišljenjem. Novi šah je dal deželi tudi moderno policijo in orožništvo, tako da je vsakemu osebna varnost zagotovljena.

Posnemajoč Napoleona je dal izdati nov zakonik in je postavil pravosodje na evropsko podlago. Ustanovil je tudi Perzijansko narodno banko pod imenom Bank-i-Milli-i-Iran in je na ta način uravnovesil državne finance. S svojo pametno politiko je poravnal spor z napol vladno britansko petrolejsko družbo Anglo-Persian Oil Company.

Predvsem je pa poskrbel za dobre ceste v deželi. Ker je potovanje varno, se po njih razvija mogočen avtomobilski promet. Še pred nekaj leti je bilo v vsej Perziji komaj 500 avtomobilov, danes jih je že nad 70.000. Danes ima dežela nad 4400 milj krasnih avtomobilskih cest, kjer so prej samo karavane hodile po slabih potih. Dal je zgraditi tudi železnice, v kolikor so to dopuščale državne finance, kakor tudi dve moderni pristanišči, eno ob Kaspijskem morju, drugo pa ob Perzijskem zalivu.

Zasebno življenje šaha se zelo razlikuje od onega njegovih prednikov, ki so živeli v bajnem razkošju in sijaju. Sedanji šah je vzor skromnosti, točnosti in izpolnjevanja dolžnosti. Redno vstaja ob štirih zjutraj in dela pri svoji pisalni mizi do dvanajste ure. Med tem časom tupatam pregleda kakšno vojaško edinico. Z največjo pozornostjo vrši svoje vladarske posle. Od dvanajste do poltretje ure si vzame prosto. Med tem časom obeduje sam ali z naslednikom prestola. Ob treh je že spet v pisarni in sprejema ministre in druge ljudi ter se z njimi razgovarja o državnih zadevah. Ob sedmih večerja v ozkem krogu svoje rodbine. Le redko pride na mizo več kot tri jedi. Šahovsko paradno uniformo in dragulje nosi samo ob uradnih svečanostih. Sicer pa je vedno v rjavi enostavni vojaški uniformi. Harema nima, temveč je zvesto vdan svoji rodbini.

Če ga bo usoda ohranila na čelu njegovega naroda, ki ga obožuje, bo Perzija v bližnji bodočnosti stopila med velike sile v današnjem svetu.

PAKT VEČNEGA PRIJATELJSTVA MED BOLGARIJO IN JUGOSLAVIJO

Nj. Vel. kralj Peter II.

Nj. Vel. kralj Boris.

Velika zamisel, ki jo je postavil blagopokojni kralj Aleksander I. Zedinitelj skupno z bolgarskim kraljem Borisom v svrhu pomirjenja in napredka Balkana, je postala 26. januarja t. l. kri in meso. Bolgarski ministrski predsednik je prispel v Beograd, kjer sta podpisala omenjenega dne šefa bolgarske in naše vlade, ministrska predsednika Kju-seivanov in Stojadinović pogodbo večnega prijateljstva med dvema

Dr. Milan Stojadinović.

bratskima narodoma, ki sta si bila često — največkrat po krivdi drugih — tuja in neprijateljska. Kako globoko čutita oba bratska in sosedna naroda ta najpomembnejši dogodek v povojni jugoslovanski in bolgarski zgodovini, izpričuje navdušen sprejem ministrskega predsednika Kju-seivanova ob prihodu na naših in ob povratku na bolgarskih tleh. Oba naroda sta globoko hvaležna tudi namestniku knezu Pavlu, ki vestno vrši oporoko velikega kralja Aleksandra I.

Širi „Razore“!

PRAZNIK BLAGOSLOVITVE VODE

Meseca januarja slavijo Srbi v Beogradu še danes prastari običaj blagoslovitve vode. Na sliki vidimo, kako izroča najvišji pravoslavni svečenik, patrijarh Varnava savskim valovom križ iz ledu. Vzlic velikemu mrazu skoči mnogo vernikov v mrzlo Savo, da vjamejo ledeni križ in ga prinesejo na breg.

PODZEMNA VILA PROTI PLINOM

Londonski arhitekt Dally gradi za boječega Angleža podzemno vilo, ki bo opremljena z neverjetnimi vragolijami. Pravijo, da bo vila vzorec za stanovanja vseh onih Angležev, ki se bodo hoteli skriti pred plinskimi napadi pod zemljo.

Ta moderna špilja bo odgovarjala vsem zahtevam kritja, ki ga pozna današnja vojna. Še »streha« je tri metre pod zemljo. Stene so seveda iz meter debelega železobetona. Vhoda letalec ne more zapaziti, zakaj vhod in izhod sta skrita daleč tam nekje na obširnem vrtu v drevju in grmovju. V vilo oziroma iz nje se pride po dveh predorih.

Arhitekt Dally pravi, da bo življenje v tej jami zelo udobno, saj bo v ta namen uporabil vsa najmodernejša sredstva. V vili pod zemljo bodo štiri prostorne sobe z vsemi potrebnimi in nepotrebnimi pritiklinami. Sobe bodo svetle in zračne. Svetlobne naprave bodo proizvajale sončno svetlobo, za zračenje bo skrbnjeno s posebnimi prežračevalci. Posestnik bo celo s preprostim prijemom ustvaril v vsakem prostoru poljubno »podnebje«. Aparati bodo pričarali osvežujoči vonj travnika ali gozdni ozon, pa slani morski zrak. Seveda si bodo stanovalci po mili volji naravnali toploto in vlago v zraku. In če se bo komu zahotelo malo hladilne sapice, bo tu.

Ker je le treba zdaj pa zdaj pogledati v božji svet, bodo v tej bajni vili tudi »okna«. Graditelj je prav genijalno rešil to zadevščino. Okna so velika zrcala, ki se vidi v njih kakšen prav lep kos vrta s pomočjo periskopov, kakršne uporabljajo podmornice.

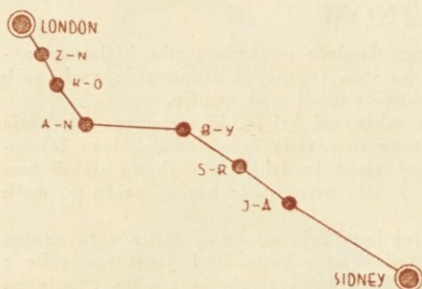
Je li to moderno krtovo gnezdo res idealna hiša bodočnosti? Zdi se, da ne! Zakaj za tako stanovanje ni treba le precejšnje mere bojazljivosti, ampak tudi kupček milijončkov. Kaj pa velike množice siromakov, ki nas je na tem svetu ogromna večina? In če pravi gospod Dally, da nam postavi tako vilo — brez podnebij in umetnega sonca in razgleda — že za 600.000 do 700.000 dinarjev, je to kaj jalova tolažba. Cenejše bi izhajali, če bi kar odpravili vojno.

D. H.

PLINSKE MASKE NA TEKOČEM TRAKU

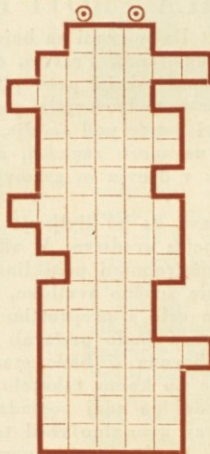
Vse države se resno pripravljajo na obrambo proti plinskim napadom iz zraka. Najnaprednejša je v tem pogledu Anglija, kjer bo imel v najkrajšem času vsak človek plinsko masko na razpolago. Podtajnik v notranjem ministrstvu Lloyd je otvoril sedaj v Blackburnu državno tovarno za plinske maske, ki bo izdelala za civilno prebivalstvo vsak teden pol milijona mask. Slika nam kaže del notranjščine te tovarne, kjer se vse delo vrši v modernem smislu tako, da opravlja vsak delavec in delavka venomer eno in isto delo. Vsak izdelek roma navadno na gibljivem traku od pričetka do konca iz roke v roko.

Letalec je odletel iz Londona v Sidney. Med potjo je postal v mestih, ki so spodaj označena z začetno in končno črko. V katerih mestih je letalec postal ter preko katerih držav je letel, ako je letel preko njih v premi črti?

MOZAIK

(Fritz Andrej - Dol. Lendava)

Moško ime
ropar
ples
del jadrnice
luknja v deblu
drevo
južni sad
izprehod
merilo časa
urez v kožo
zemlja sredi vode
jugosl. mesto
reka
dan v tednu
neprijetno plačilo

V naznačenih napičnih vrstah čitamo dva narodna pregovora.

"RAZORI" izhajajo osemkrat na leto in veljajo 30.— Din, za pol leta 15.— Din, za četrť leta 750 Din. Posamezna številka stane 3.— Din. — List izdaja „Udruženje jugoslovanskega učitelstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani“, zanjo odgovarja Tone Fakin, ravnatelj meščanske šole na Viču. — Urednik Tone Gaspari, ravnatelj meščanske šole na Rakeku. — Za uredništvo odgovoren Drago Humek, upokojeni ravnatelj meščanske šole v Mariboru. — Vse dopise pošiljajte na naslov: Uredništvo „Razorov“, Rakek. — Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.